

2012. január

imborá

kíváncsi diákok lapja

KÉZFOGÁS AZ IRODALOMMAL

Évfordulós
esztendőmustra

4. oldal

TÖRTÉNETEK
A PALACKBÓL

A kegyetlen anyós
balladája

13. oldal

A szín-téren: LIA ÉS DAN PERJOVSCHI
KÉPZŐMŰVÉSZEK

Azt adni, amit
nem kaphatunk meg

18. oldal

Új pályázatok

FŐDÍJ: részvétel a nyári Cimbora táborban

SZÍN-TÉR PÁLYÁZAT

VILÁGGÁ MENTEM...

Tegyetek képzeletbeli utazást egy fiktív vagy létező helyre, vállaljátok a próbatételeket, éljétek át a kalandokat. Aztán sokat ne tévózzatok, repüljétek haza, és vessétek papírra mindazt, amit tapasztaltatok! Legyenek jó színesek a munkák, de ha fekete-fehér a világ, akkor olyannak mutassátok be. Ne fogjátok vissza magatokat, mert mi a legjobb és legmerészebb pályamunkátok díjazzuk majd.

Pályázhatnak (egy alkotással személyenként): 5-8. osztályos diákok

A pályaművek maximális mérete: A3-as (29,7 x 42 cm).

Díjazás: Korosztályonként (5-6. valamint 7-8. osztályosok) négy munkát (első, második, harmadik, dicséret) díjazunk. Hat pályázó a Cimbora Kaláka Táborban való részvételt nyer, ketten egyéves Cimbora-előfizetést.

A nyertes alkotások a Cimbora hasábjain is megjelennek.

Beküldési határidő: 2012. március 25. (a postai bélyegző dátuma)

Mindenkinek jó munkát!

CIMBORA KALÁKA PÁLYÁZAT

INDUL a hagyományos Cimbora Kaláka Pályázat. A Barangoló rovat pályázati feladványait (25. oldal) és a Szócsavargó kérdéseit (31., 32. oldal) kell megválaszolni, a keresztrejtvényt megfejteni (34. oldal), és a soros pályázati szelvényen (33. oldal) beküldeni szerkesztőségünk postacímére.

A pályázat háromfordulós, az utolsó szelvényt márciusban közöljük.

Az első szelvény beküldési határideje:

2012. február 10. (a postai bélyegző dátuma)

CIMBORA – 2012. január, XXIII. évfolyam
Szórakoztató irodalmi, kulturális folyóirat
10-15 éves diákoknak
ISSN 1222-1910

A Cimbora árát a Cimbora Alapítvány bankszámlájára várjuk:
Cont IBAN: RO14BRDE150SV01455331500,
BRD. Sf. Gheorghe, Fundația Cimbora,
Cod fiscal: 8259184

Főszerkesztő: Farkas Kinga
Munkatársak: Bogdán László, Csillag István, Forrai Tibor,
Keszeg Ágnes, Keszeg Vilmos, Kónya Éva, Köllő Zsolt,
Vetrő Bodoni Barnabás, Zsigmond Győző

A borítón Vetrő Bodoni Barnabás rajza.
Borítóterv, könyvtipográfia és nyomdai előkészítés: Csillag István
Kiadja a sepsiszentgyörgyi Cimbora Alapítvány.
Készült a sepsiszentgyörgyi T3 Kiadó nyomdájában.

Szerkesztőség: Cimbora szerkesztőség, Szabadság tér 7. szám,
Sepsiszentgyörgy, 520055, Kovászna megye, Románia
E-mail: cimboramail@gmail.com
Web: www.cimbora.net

TÁMOGATÓINK

Kovászna Megye
Tanácsa

Sepsiszentgyörgy
Város Tanácsa

Román Kulturális
és Örökségvédelmi
Minisztérium

COMMUNITAS
ALAPÍTVÁNY
Alapította az RMDSZ

Nemzeti Kulturális
Alapprogram

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Nonprofit Zrt.

Bethlen Gábor Alap

Tartalom

Cimbirodalom

FEKETE VINCE

Cincogósi Elemér (Verses meseregény)

MÁSODIK CÍM 4. oldal

Kézfogás az irodalommal

Évfordulós esztendőmustra 6. oldal

„Az én szívemben boldogok a tárgyak”

VÉGH BALÁZS BÉLA rovata

GARACZI LÁSZLÓ: Bekapcsolom

a gépet 11. oldal

MUHI SÁNDOR: A nemjóját 12. oldal

Történetek a palackból

KESZEG VILMOS rovata

A kegyetlen anyós 13. oldal

Történetes történelem

EGRY GÁBOR rovata

Városok születése és élete 15. oldal

Időutazás az „átkosban”

NOVÁK CSABA ZOLTÁN rovata

9. Egy erőszakos „vallásról” 16. oldal

Gombavilág vidékein

ZSIGMOND GYÓZÓ rovata

A legnagyobb élőlény 17. oldal

Szín-tér

VETRÓ BODONI BARNABÁS rovata

Azt adni, amit nem kaphatunk meg

A szín-téren: Lia és Dan Perjovschi

képzőművészek 18. oldal

Barangoló

KÖNYA ÉVA rovata

Épületeink családfája (1)

A „nagy kövektől” a katedrálisokig 20. oldal

Hogyan nézzünk filmet?

SZÁNTAI JÁNOS rovata

Enni vagy nem enni? 26. oldal

Hegyen-völgyön kul-túra

KÖLLŐ ZSOLT rovata

Az Egyeskö 27. oldal

Pad alatt

Cimbi naplója 28. oldal

Ti írtátok 29. oldal

Szócsavargó 31. oldal

Keresztrejtvény 32. oldal

Cimbi képtára 35. oldal

FEKETE VINCE

Cincogósi Elemér

- Verses meseregény -

MÁSODIK CIN

Melyben megismerkedünk a titokzatos Tordon Borzon fura kastélyával, s e kastély bájos lakójával. Aztán kiderül, hogy... Majd Cincogósi elindul a nagy kalandra, megkeresni Teringettét.

Valahol az Álomerdő
közepén egy patak foly',
hancúrozó halacskákkal,
kik a csacska habokból
kiszökkennek, ki a partra,
játszadózni egy kicsit,
s aztán zsupsz be, eltátogni
a világnak dolgait.
Nos, e sebes patak mellett,
hol a pajkos halacskák
a szárazra néha-néha
uszonyukat kirakják,
s hol a rákok megtanultak
a felhőkből horgolni
mindenféle pára-holmit,
s tudnak kedvet stoppolni,
hogya volna egyáltalán
bent a mélyben akinek,
mert itt csak a halak élnek...
no meg folynak a vizek.

Itt, ezen a furcsa tájon ...

(mese ez már, nem való,
s megtörténhet szinte minden,
vágta az itt hintaló,
banyazápor kerekedhet,
derült égből potyogó,
és a vénasszonyok között
királylány is hullhat, ó!
Fák nőhetnek fel az égig,
vagy le a föld gyomrába,
s csakis édes lehet alant
a gyökerek fogsága)

... emelkedik fel a kézig,
mint az árnyék, valami,
tornya száz van, s rajta ablak
ezer is tán, s hallani,
mint csikorog legtetején
bádoból egy szélkakas,
s alább súlyos tölgyfaajtók
csekély zsírtól csuklanak;
minden tornyán piros sipka

néz az égre vidoran,
olyan, mint a Mikulásé
decemberben, pont olyan.

És a vaskos falak mögött,
bent e nagy-nagy kastélyban,
mert kastély az, bizony-bizony,
azt hinnéd, tán estély van,
olyan hangok, szuszogások,
topogások, szóbeszéd
szűrődik ki bentről, mintha
most cserélnék a zenét,
s várakozna sok-sok ember,
hogy egy dallam megszólal,
s uccu neki, gyorsan ropni,
ugra-bugra tempóval.

No, de szó sincs ilyesmiről,
nincsen itten báli nép,
csak egyetlen úr lakja a
komor kastély sok termét,
Tordon Borzon-borz hát, mi más! -
e kastélynak az ura,
s neki van egy nevelt lánya,
Tordon Borzon Laura.

Gyomra korog Tordon úrnak,
s visszhangozzák a falak,
mert üres az egész kastély,
s a termei konganak.
Csak egy szoba, a toronyban,
ahol leánya lakik,
csak itt találsz egyáltalán
e hajlékban valakit,
ez a sziget vagy oázis
pont az álom térfelén,
hol a bájos Laurácska
magányosan éldegél.

Tordon Borzon nevelt lánya
csodálatos teremtés,
kék szeme van, nemes arca,
szája pici, kerek és
finoman szól, s fölösen ő
egyáltalán nem beszél,
az is igaz, nincs is kivel,
mivel magányosan él;
ki alig jár, nem is mehet
közelre, se messzire,
Tordon Borzon nem engedné,
és rábízni sincs kire,
hacsak nem a pisztrángokra,
vagy a rákok örzenék,

Csillag István
illusztrációi

hogya menne valahova,
Lauránkat őke'mét.

– Majd ha aztán... jön a kérőd,
s megfelel hét próbámnak,
akkor tiétek e kastély,
s én beállok szolgának,
tiétek a pincék mélyén,
ládákban az aranyak,
s mind tiétek itt egészen,
amim nekem még maradt,
csak az ádáz korogásom
viseljétek el nékem,
mehúzódok egy kamrában,
s elélek ott félpénzen –
mondogatja Tordon Borzon
Laurának, szegénynek,
aki váltig hajtogatja:
– Honnan, milyen legények?
Mert szegényke nem látott még
életében daliát.
(Hallatlan, jaj, ez a szigor,
és az ilyen apukák!)

Tordon Borzon hajthatatlan,
s gyomra kordint akkorát,
hogy a vidék belerendül,
s visszhangozzák a szobák,

hull a vakolat is fentről,
zörögnek az ablakok,
csattognak a tölgyfaajtók,
s döndül a mély egy nagyot.
Nem csodálnánk, hogya ekkor
zápor jönne, villámlás,
mert átok az, ami sújtja,
nem egyéb az, semmi más,
soha jót hogy ne ehessen,
elég súlyos baj, amin
nem segít már semmiféle
ír, kenőcs, sem vitamin.
Így kínozza régóta már
ez a súlyos nyavalya,
hogy a gyomra kordogáljon,
s ne tudják, hogy mi baja;
s míg az átkot fel nem oldják,
így kell tengni-lengnie,
szörnyű sors és hétpecsétes
titok s homály lengi be.

– Ki látott már ilyen szülét
itt, e sajtnyi világon,
aki lányát így bezárja?
Senkinek se kívánom
én az ilyen bánásmódot,
senkinek én, nem bizony!

Még ha álom is az egész,
fura álom, és iszony...

Cincogósi fordul egyet,
vakarja a kobakját,
nyújtóztatja lábcskáit,
fogja üres pocakját,
hisz az üres, az korogott.
Zengtek bele a falak?
Álomban? Vagy valóságban?
Még tán most is konganak...

Látott ódon, komor kastélyt,
s Tordon Borzon uramat,
látott annyi furcsa dolgot,
rákokat és halakat,
halakat, mik énekeltek,
s zszusz!, vissza a patakba,
horgolató rák nyanyákat,
s annyi mindent kupacba',
hogya álomfejtő volna,
se tudná meg az okát,
s kerekítne bő leírást,
s diagnózist akkorát!
Nem kell ide álomfejtő,
sejtjük mi is enélkül
azt, hogy hősünk álmot látott,
nem mástól, csak az éhtül.
Spongya arra, ami rossz volt,
megesik ez bárkivel,
de az álma Lauráját
soha nem felejtí el,
nem megy soha ki fejéből
arca, szeme, termete.
Hej, az álom, milyen szépen
hullott rá a permete!

Körbehordja tekintetét:
– Itt vagyok a kamrában.
Nincsen veszve mégse semmi,
no csak, szépen, sorjában...
Elaludtam, vagy mi a szösz,
ilyen fáradt nem vagyok,
utoljára békeességgel
falatoztam egy nagyot,
s azt éreztem, hogy egyecskét
itt a lyukban szusszanok;
hány napja vagy hány éje, hogy
kását fújok s hortyogok?

És hogy kikukkant a lyukból,
ugrik is egy jókorát,
megtudjátok mindjárt ti is
az ugrásnak az okát,
mert hogy úgy ver hősünk szíve,
hogy helyéről szökik ki,

nem számított ilyesmire,
– számol is hát ötig, ni –,
mert amíg ő hájcsikázott,
pont a lyuknak elébe
valaki egy szörnyet rakott,
most az tádog feléje,
úgy villognak fém fogai,
készen arra, hogy végre,
belemártsa mind az összeszt
Cincogósink testébe.
Nyelve lángol, tüzet okád,
rajta csali szalonna,
de hősünk sem evett meszet,
hogy az orrát kidugja.

– Hiába van nagy gazdagság,
ha hatalmas a veszély,
egérfogó bendejében
nem végzi egy bölcs pelé.
Sokszor bizony a bölcsesség
erősebb az éhségnél,
okosabb győz, és ezúttal
pelegerünk ép észnél:
– Nosza innen, mert a vész az,
hogy is mondjam, fene nagy,
be az erdő sűrűjébe,
hol a pele tere nagy,
van tán hely még e világon,
s ha nem, itt a féltekén,
lássuk, mi van az erdőknek
ringatózó rejtekén.

S nem kell mondjuk azt, hogy pelénk
azon nyomban lelépett,
vadon felé szedte lábát,
innen éppen le délnek.
Teringette irányába
szaporázta lépteit,
illetve hol sejtette, hogy
Teringette létezik.

(Folytatása a következő lapszámunkban)

Évfordulós esztendőmustra

Az épp elkezdődött 2012-es esztendő is, a matematika következetességével, jónéhány kerek irodalmi évfordulót hoz magával. Az évfordulós szerzők listájából olyan alkotókat említünk meg itt, akiket számotokra is ismerősen, illetve életkorotokhoz közelebb álló stílusúaknak, témakörűeknek vélünk.

Idesoroljuk a nyolcvan éve született és tíz éve elhunyt **Bálint Tibor** kolozsvári író (többek között olyan alkotások szerzője, mint az *Én voltam a császár*, *Robot Robi kalandjai*, *A háromszáz esztendő pacsirta* vagy a *Végtelen világbajnokság* – többet róla a <http://www.balinttibor.com> honlapon is megtudhattok), a kilencven éve született **Nemes Nagy Ágnes** költőt, műfordítót, esszéíró, a száz éve született **Ottlik Géza** író, az *Iskola a határon* szerzőjét (akiről a *Cimborában* többször írtunk, így 2007 májusában és 2010 novemberében is), a 125 éve született **Áprily Lajos** erdélyi költőt, műfordítót, illetve **Kassák Lajos** festőművészt, író, lapszerkesztőt, az öt évvel ezelőtt elhunyt **Méhes György** kolozsvári származású író (aki ugyancsak közkedvelt, ma is népszerű ifjúsági regények és történetek szerzője is, gondoljunk csak a *Világhíres Miklós*, *Győzelmes Gábor*, *A tizenkét éves felnőtt*, *Hét kedvenc unoka* címűekre) és **Szabó Magda** író, költőt (maradandó művei közül említsük itt csak a *Tündér Lala* és az *Abigél* címűeket), a tíz éve elhunyt vajdasági prózaíró, **Gion Nándort**, a húsz éve elhunyt **Székely János** erdélyi író, költőt, műfordítót, a száz éve született és huszonöt éve elhunyt **Gazdag Erzsébet** ifjúsági író, költőt, a harminc éve elhunyt **Hervay Gizella** költőt, író (a ma is élvezetes Kobak-történetek szerzőjét), a hatvan éve elhunyt **Molnár Ferenc** próza- és drámaíró, *A Pál utcai fiúk* szerzőjét, valamint a hetven éve elhunyt **Móricz Zsigmond**ot, a hetvenöt éve elhunyt **József Attilát** és a kilencven évvel ezelőtt elhalálozott **Gárdonyi Gézát**.

Megtörténhet, némelyikük életére és munkásságára visszatérünk bővebben is az idei év során. Addig is azonban most derüljünk egy kicsit, indítsuk az esztendőt humorral – amelynek azonban helyenként „foga van”, azaz elevenbe mar!

Szelídebb–csípősebb vidámság–sorok

Az idei kerek irodalmi évfordulók sorában – természetesen a véletlennek köszönhetően – egy olyan szerzői ket-tős is feltűnik, amelynek tagjai a szelídebb és csípősebb

humor változatos vidékeit járják be írásaikban, úgy, hogy mindketten meghatározó írói a huszadik századi magyar irodalomnak, máig népszerű, sokatmondó alkotóként. A száz éve született **Örkény István**ról és a százhuszonöt éve született **Karinthy Frigyes**ről van szó.

Mindkettejükről többször írtunk a *Cimborában*, ezért most életüket-pályájukat csupán néhány mondatban foglaljuk össze, megismételve korábban is velük kapcsolatban közölt biobibliográfiai adalékokat. Ezt követően pedig szóljanak inkább ők hozzátok, néhány írásuk révén, egyrészt mert így a leghatásosabb a rájuk való emlékezés, másrészt pedig, mint jeleztük, hadd kezdjük az esztendőt a tételt bíró humor jegyében!

Karinthy Frigyes 1887. június 24-én született Budapesten. Valószínűleg nagy műveltsége, a tudományokban való jártassága is biztosította számára azt a könnyed magabiztosságot, amely mindvégig táplálta írásainak éles, szigorú, ám magával ragadóan derűs látásmódját. Művei bővelkednek nyelvi leleményekben és szójátékokban, nem mindennapi ábrázolóképesége sem. Életművének kiemelkedő darabjai a *Nem mondhatom el senkinek* verskötet, az *Így írtok ti* stílusparódia-gyűjtemény, az *Utazás Faramidóba* és *Utazás a koponyám körül* című regények, de ugyanolyan érdekesek az iskola világának színét-fonákját témául választó humoreszkjei is. 1938-ban hunyt el.

Ha csupán a napjainkban is nagy kedvvel olvasott, groteszk humorú, remek rövidprózáit, közismert „egyperceseit” írta volna meg, Örkény Istvánnak akkor is a magyar irodalom kiemelkedő alkotói közt lenne a helye. De az eredetileg gyógyszerészi végzettségű, 1912. április 5-én Budapesten

Karinthy Frigyes

született író életműve ennél jóval többet jelent: prózakötetei, *Macskajáték*, *Tóték* vagy *Pisti a vérzivatarban* című színművei szintén hozzájárulnak ahhoz, hogy változatlanul időszerű és olvasott szerzője irodalmunknak. 1979-ben hunyt el.

Kezdjük Örkény-egypercesekkel. Ezek között vannak olyanok is szép számban, amelyek megértő, átérző humorral világítják meg elgépiesedett mindennapjainkat – példánkban szinte a távirat vagy egy különös lecke stílusát, ám az írógép működését is utánozva:

Trilla

Kicsavarja a papírt az írógépből. Új lapokat vesz elő.

Közibük rakja az indigót. Ír.

Kicsavarja a papírt az írógépből. Új lapokat vesz elő.

Közibük rakja az indigót. Ír.

Kicsavarja a papírt az írógépből. Új lapokat vesz elő.

Közibük rakja az indigót. Ír.

Kicsavarja a papírt. Húsz éve van a vállalatnál.

Hideget ebédel. Egyedül lakik.

Wolfnének hívják. Jegyezzük meg: Wolfné.

Wolfné. Wolfné.

Gyakori az egypercesek között a fekete humorral átítatott szöveg is. Mint például az alábbi, amely talán első olvasásra nehezen hihető fásultságot és közömbösséget tükröz, olyasmint, ami azonban mintha ismerősnek tünne, ha elgondolkodunk egy kicsit ezen, többféle mindennapi élethelyzetből:

Van választásunk

A légikisasszony ide-oda lapozott a légi menetrendben. A kisujjában volt az egész, csak a biztonság kedvéért nézett utána.

– Van egy szép gép, mely Bécsből indul, és 16.10-kor érkezik Rómába.

– Ez fog a kifutópályán fölrobbanni?

– Hát bizony – mondta a légikisasszony.

– Más baj is van – jegyezte meg az utas. – Mire beérek a városba, zárva lesznek az összes hivatalok.

– Hát akkor ne Bécsben, hanem Prágában tessék átszállni. Ez a járat már háromnegyed egykor Rómában van.

– Ez már jobban hangzik – állapította meg az utas.

– Viszont Prágában három órát kell a csatlakozásra várni.

– Megéri – mondta az utas. – A bécsi géppel ugyanis

Örkény István

elvesztek egy napot.

– Akkor jobb lesz a prágai géppel menni. Sajnos, ennek reggel hétkor van az indulása.

– Nem ideális – mondta az utas. – Ha tudom, hogy korán kell fölkelnem, le se hunyom éjszaka a szemem.

– Eszerint ön mindenképpen elveszít egy napot – mosolygott rá a légikisasszony. – Akkor hát melyik géppel parancsol utazni?

– Talán mégis inkább a prágaival – mondta az utas. – Majd beveszek este egy erős altatót.

– Remélem, tudja – kérdezte a légikisasszony –, hogy ezzel a géppel is van egy kis bibi?

– Én csak azt hallottam, hogy az Alpesebben szétzúródik egy sziklán. Vagy ez nem az?

– De igen. Ízzé-porrá megy széjjel – mondta a légikisasszony, s átnyújtván a jegyet, gépiesen hozzátette:

– Jó utat.

De ismerősnek tűnhet, ugyancsak a mindennapokból, az a magatartás- és viszonyulásmód is, amely az alábbi rövid történet szereplőit jellemzi, és amely a szöveget inkább az allegória kategóriájába utalja:

Az utolsó meggymag

Már csak négyen voltak magyarok. (Márminthogy itthon, Magyarországon. Más népek közt, szerteszóródva, még jó néhány élő magyar akadt.) Egy meggymag alatt tanyáztak. Jó fa volt, árnyat is, gyümölcsöt is adott. Persze, csak meggyszegzonban.

Kézfogás az irodalommal

A négyből is az egyik nagyothallott, ket-
tő pedig rendőri felügyelet alatt állt. Hogy
miért, azt már maguk se tudták. De azért néha el-
mondogatták:

- Én rendőri felügyelet alatt állok.

Neve csak egyetlenegynek volt, jobban mondva, csak
ő emlékezett a nevére. (Siposnak hívták.) A többiek, mint
annyi mást, a nevüket is elfelejtették. Négy embernél
nem olyan fontos, hogy mindegyiknek külön elnevezése
legyen. Egyszer azt mondta Sipos:

- Kéne valami emléket hagyjunk magunk után.

- Mi a csodának? - kérdezte az egyik, aki rendőri fel-
ügyelet alatt állt.

- Hogy arra az időre, amikor már nem leszünk, ma-
radjon utánunk valami.

- Ki lesz akkor mireánk kíváncsi? - kérdezte a negye-
dik magyar, akit se Siposnak nem hívtak, se rendőri fel-
ügyelet alatt nem állt.

Sipos azonban ragaszkodott a tervéhez, mely a másik
kettőnek is megtetszett. Csak ő, a negyedik hajtogatta a
magáét, hogy ennél butább ötletet még nem termett a
föld. Zokon is vették a többiek.

- Mi az? - szóltak rá. - Hogy beszélsz? Te talán nem
is vagy igazi magyar.

- Miért? - kérdezte ő. - Olyan nagy mázli most ma-
gyarnak lenni?

Ebben volt valami. Abba is hagyták a torzsalkodást,
és nagy fejtörésbe kezdtek, hogy miféle emléket hagy-
hatnának maguk után. Egy követ megfaragni, ahhoz
véső kellett volna. Ha legalább egy gombostűje volna
valakinek! Azzal - magyarázta Sipos - bele lehetne szur-
kálni a fa kergébe valamilyen üzenetet. A fában az holtig
megmarad, mint az emberi bőrön a tetoválás.

- Hát akkor dobjunk föl egy nagy követ - javasolta az
egyik rendőri felügyeletes.

- Te buta. Hiszen az leesik.

Amaz nem vitakozott. Szegény, tudta ő magáról,
hogy némiképp rövid az esze.

- Hát mondjatok jobbat - szólalt meg később. - Mi
van valami, ami megmarad?

Ezen sokáig eltanakodtak. Végül abban maradtak,
hogy két kő közé (nehogy a földre mossa az eső) elrejt-
tenek egy meggy-magot. Nem valami óriási emlékeztető,
de jobb híján az is megteszi.

Az ám! De honnan vegyék? Hiszen ők, amíg a meggy-
szezont tartott, meggyen éltek, utána pedig összeszedték,
apróra törték és megették a magvakat. Most aztán nem
találtak egy fia magot sem.

Ekkor azonban a negyedik magyarnak, akit se Siposnak
nem hívták, se rendőri felügyelet alatt nem állt, eszébe
jutott egy meggy. (Most már ő sem ellenkezett, hanem
szívvel-lélekkel velük tartott, és csak úgy buzgott a tett-
vágától.) Az a bizonyos meggy olyan magasan termett a
lombkorona legtetejében, hogy annak idején nem tudták
leszedni. Így aztán ott maradt, és magvára aszott.

Kisütötték, hogy négyen, ha egymás vállára állnak,
azt az egy szál meggyet mégiscsak le tudnák hozni. Jól
átgondoltak mindent. Alsónak odaállt az a rendőri fel-
ügyeletes, akinek sok esze ugyan nem volt, de ereje
annál több. Az ő vállára az mászott fel, akit se Siposnak
nem hívtak, se rendőri felügyelet alatt nem állt. Őutána
megint egy rendőri felügyeletes következett, utolsónak
pedig a vékony hasú, vékonydongájú Sipos kezdett neki
a mászásnak.

Nagy ügyvel-bajjal föl is ért, ki is egyenesedett a három
társából álló oszlopon. De mire fölért, elfelejtette, hogy
miért mászott oda. Egyszerűen kiment a fejből. A többiek
kiabáltak ugyan, hogy hozza le azt az összeaszott meggy-
gyet, Siposnak azonban hiába kiabáltak. (Tudniillik, ő volt
az, aki nagyothallott.) Most aztán se föl, se le, se té, se tova.
Néha mind a négyen egyszerre kiabáltak, de így se tudták a
helyzetet megoldani. És úgy maradtak, ahogy voltak, egyik
magyar a másikon.

Karinthy Frigyesről vagy nagyon keveset vagy sokat
érdemes idézni - mert nehéz választani remek írásai kö-
zül. Álljon itt csupán egyetlen írása, egy színpadi jelenet,
olyan témáról, amely örök problémát képes jelenteni
minden időkben az emberi kapcsolatok terén:

Tegezés

(Korzó. Három szék.)

Bakács és Takács ülnek két széken.

TAKÁCS: Ne nézz arra, ne nézz arra, ne nézz arra. (Maga
elé mered.)

BAKÁCS: Mér? (Körülnéz.)

TAKÁCS: Mer az az undok, hosszú, nem tudom, hogy
híjják mindjárt idejön és leül.

BAKÁCS (arrafelé néz): Az a hosszú? Hiszen az a Kovács.
Miért ne üljön le, mi bajod vele?

TAKÁCS: Semmi bajom vele, csak utálok, ne nézz arra,
ne nézz arra, nem tudok beszélni vele, mindig azt kérdi,
hogy van, hogy van, ne nézz arra, ne nézz arra. (Mereven
maga elé néz.)

BAKÁCS: De hiszen múltkor nagyon összebarátkoztatok a Kárászéknál éjszaka.

TAKÁCS: Összebarátkoztunk?

BAKÁCS: Igaz, hogy mindketten részegek voltatok – de nagyon jóba voltatok, még csókolóztatok is és pertut ittatok.

TAKÁCS: Mi? Pertlit ittunk? No én már elfelejtettem, remélem, ő is.

BAKÁCS: Dehogyan felejtette el. Nyugodt lehetsz, hogy pertut ittatok.

TAKÁCS: Majd kiderül... én nem szólítom meg, ha elfelejtette, annál jobb, ha nem felejtette el, megvárom, míg ő szólít meg. *(Meglát valakit.)* A kezét csókolom... *(Felugrik, nyakkendőjét igazítja.)* Pardon... mindjárt jövök, ne hadd elfoglalni a helyemet... *(Elrohan balra.)*

(Szünet.)

KOVÁCS *(jön jobbról)*: Szervusz Bakács. Szabad? *(Leül jobbról.)*

BAKÁCS: Tessék. Mit csinálsz, hogy vagy?

KOVÁCS: Köszönöm, jól. Egy millió font sterlinggel lehetne segíteni rajtam. *(Hirtelen maga elé néz)* Ne nézz arra, ne nézz arra.

BAKÁCS: Mért ne?

KOVÁCS: Mert az az undok, azzal a nővel, nem tudom, hogy híjják, mindjárt idejön és leül.

BAKÁCS *(arrafelé néz)*: A Takács? Mi bajod vele? Mér ne üljön ide?

KOVÁCS: Semmi bajom vele, csak nem tudok egy levegőt színi vele, ne nézz arra, ne nézz arra, mindig azt mondja, mikor azt kérdelem tőle, hogy van, hogy van, köszönöm, jól, köszönöm, jól. Ne nézz arra, ne nézz arra. *(Maga elé néz.)*

BAKÁCS: De kérek, múltkor nagyon összebarátkoztatok a Kárászéknál éjszaka.

KOVÁCS: Összebarátkoztunk?

BAKÁCS: Igaz, hogy mind a ketten részegek voltatok – de nagyon jóba voltatok, még csókolóztatok is és pertut ittatok.

KOVÁCS: Én ezzel pertut ittam, ezzel az undokkal? No én már elfelejtettem, remélem, ő is. Különben ha mégis ideül, majd megvárom, míg ő kezdi...

BAKÁCS *(meglát valakit)*: A kezét csókolom... *(Felugrik, nadrágját igazítja.)* Pardon... egy perc... *(Elrohan.)*

KOVÁCS: Fene egye meg, inkább én is... *(Feláll, indulni akar, beleütközik Takácsba. Mindketten megállnak és barátságosan néznek egymásra.)*

TAKÁCS: Á... á... *(Barátságosan szorongatják egymás kezét és biztatóan néznek egymásra.)* No lám... *(Nem eresztik el egymás kezét.)*

KOVÁCS: No lám... ez már aztán kedves izé... találkozás... kedves... *(Sürgetően néz rá.)*

Örkény István

TAKÁCS: Hát... *(torkát köszörüli)* merrefelé megy... megyegetünk... errefelé?

KOVÁCS: Ja, hogy én? Én csak úgy errefelé megyegetek... megyegetek itten... *(Szorongatja a kezét. Fél.)* Fene egyen meg, eressz már el.

TAKÁCS *(félre)*: Vinne el a Kozarek, szólíts már meg... Hát hogy... ó... ó... hogy vagyunk?

KOVÁCS *(kínosan figyel, lemondóan)*: Köszönöm, jól. *(Kínos szünet.)*

TAKÁCS *(hogyan mondjon valamit)*: Nem ül... izé... nem ülünk le kicsit?

KOVÁCS *(vígán)*: Dehogynem. *(Félre.)* Fene egyen meg. *(Leülnek. Kínos szünet.)*

TAKÁCS: Hát mit szó... mit szólunk a... az izéhez, az időhöz?

KOVÁCS: Csúnya egy meleg van. Nagyon megérzi az izé... az ember a meleget – nem?

TAKÁCS *(mohón)*: De milyen borzasztó! *(Szünet. Kínban.)* És még hozzá, hogy süt a nap!

KOVÁCS: Az! Nem elég, hogy olyan meleg van – még hozzá a nap is süt.

TAKÁCS: Bizony. Ilyenkor nyáron minden összejön. *(Kínos szünet. Ülnek.)*

KOVÁCS *(félre)*: Fene egye meg, dolgom van, de nem merek elmenni, mert akkor vagy azt kell mondani „szervusz”, vagy azt „alászólgája” és nem tudom, pertuk vagyunk-e?

TAKÁCS: Tetszik?

KOVÁCS: Nem szóltam semmit... csak úgy dudorásztam.

Kézfogás az irodalommal

TAKÁCS (*kínosan nevet*): Ja... pardon... azt hittem... (*Fél.*)
A gáz vessen fel, most hogy búcsúzzam el, szervuszt mondjak vagy szolgálját?

(*Kínos szünet.*)

KOVÁCS: Hát az izé... a család mit csinál?

TAKÁCS (*szórakozottan*): Milyen család?

KOVÁCS: Hát a... (*viccesen*) a családjunk. A nagyságos asszony – meg a gyerekek...

TAKÁCS (*bután*): Ja – hogy az én gyerekeim? (*Ránéz.*)

KOVÁCS: A persze, persze... A izé... a gyerekek, persze.

TAKÁCS (*forszírozva*): Hja, mármint hogy az én gyerekeim... (*magára mutat*) – vagy talán...

KOVÁCS (*kínban*): Na igen, csak úgy mondtam, hogy a „családjunk”, ahogy mondani szokták viccesen, hehehe... (*Homlokát dörgölve.*) Fű.

TAKÁCS (*kacag*): Hja, viccesen! Értem! Hehehe.

KOVÁCS: Hihihhi...

TAKÁCS: Hehehe...

(*Kínosan nevetgélnek. Hosszú szünet.*)

KOVÁCS (*hirtelen elszánja magát. Menni akar, feláll*): No én nekem menni kell...

TAKÁCS (*feláll, nagyot lélegzik*): Nekem is... Hát akkor... (*Kezét nyújtja, sűrgetően néz rá.*)

KOVÁCS: Hát... (*Várakozva néz rá.*)

(*Szünet.*)

TAKÁCS: Hát megyünk?

KOVÁCS (*bizonytalanul*): Hát nem tudom... (*Kínban.*) Ugyan, ülünk még egy kicsit... (*Leül.*)

TAKÁCS: Nem bánom. (*Leül.*)

(*Kínos szünet.*)

TAKÁCS (*vadul nézi Kovácsot, aki maga elé mered. Barátságosan*): Pardon... vigyázz... vigyázzunk... egy bogár mászik itten a... (*Mutogat Kovács gallérja felé.*)

KOVÁCS: Hol?

TAKÁCS: A izén, itten... a kabáton.

KOVÁCS (*kihívóan*): Melyik kabáton? (*Diadalmasan néz rá.*)

TAKÁCS (*meghökken*): Hát – ezen itten... (*viccesen*) Nem az enyémen, hehe.

KOVÁCS (*most már dühös*): Hát kién? (*Mereven néz rá.*)

TAKÁCS (*kínosan viccelve*): Nem mondom meg.

KOVÁCS: A... az enyémen... vagy...

TAKÁCS (*gondolkodik*): Igen.

KOVÁCS (*rezignáltan lefricskázza a bogarat*): Köszönöm. Nagyon kedves, hogy... (*epésen*) hogy az emberek így figyelmeztetik egymást.

TAKÁCS: Ó, szót sem érdemel.

KOVÁCS: De igen, nagyon köszönöm.

TAKÁCS: Nincs mit, igazán csekélység.

(*Szünet.*)

TAKÁCS (*hirtelen feláll*): Nahát most aztán igazán megyek...

KOVÁCS (*most ő ijed meg*): Máris...? Ugyan, olyan sürgős? Nem... nem beszélgethetünk még egy kicsit?

TAKÁCS (*visszaül*): Csak nem tudom, hogy... hogy nem-e alkalmatlan... izé... az ember.

KOVÁCS: Az ember? Á, dehogy... Inkább az én izé... az ember... hogy látja... hogy láthatja az embert...

TAKÁCS: Én is örülök... az ember láthatja legalább néha egymást.

KOVÁCS: Az ember? (*Komorán nézi.*)

TAKÁCS: Egymást.

KOVÁCS: Egymást az ember.

TAKÁCS: Az ember egymást.

(*Komorán nézik egymást. Egyik se szól. Szünet.*)

KOVÁCS (*felugrik*): Na – én elkések hazulról.

TAKÁCS (*felugrik*): Én is... Na hát akkor...

(*Egyszerre nyújtják a kezüket, egymásra néznek. Szünet.*)

KOVÁCS: Nem tart... tartunk együtt?

TAKÁCS: Dehogynem, szívesen...

KOVÁCS: Én fölfelé megyek a körúton.

TAKÁCS (*félre*): Ellenkező irányban van dolgom. Hát mehetünk együtt. Merre, izé... (*kedélyesen*) Merre lakunk, merre lakunk?

KOVÁCS (*dühösen*): Kicsoda? Kicsoda?

TAKÁCS: Hát – (*rezignáltan*) – hát én.

KOVÁCS: Hát én azt honnan tudjam?

TAKÁCS (*dühösen*): Honnan? Mit tudom én? Azt tudni szokta – az ember.

KOVÁCS: Az ember? Melyik ember?

TAKÁCS (*gorombán*): Hát az emberek. (*Rálép Kovács lábára.*)

KOVÁCS: Hu!

TAKÁCS: Mi az?

KOVÁCS: Semmi... véletlenül... hehe... rálép... ráléptünk a lábamra...

TAKÁCS (*sápadtan a dühtől*): Kicsoda? (*Bömbölve*) Kicsoda?

KOVÁCS (*révetegen*): Nem tudom...

TAKÁCS: Nem? (*Pofon vágja.*) Nesze, te piszok fráter! Most tudod? (*Revolvert vesz elő.*)

KOVÁCS (*boldogan*): Persze, hogy tudom! Te! Te! Te!...

(*Egymás nyakába borulnak.*)

BAKÁCS (*jön, meglátja őket*): Na ugye, mondom, hogy nagyon összebarátkoztatok...

(*Függöny*)

Zsoldos Z. Csaba összeállítása

VÉGH BALÁZS BÉLA ROVATA

„Az én szívemben boldogok a tárgyak”

GARACZI LÁSZLÓ Bekapcsolom a gépemet

Bekapcsolom a gépemet,
ziregjen, zörögjön!
Letöltöm az emailemet,
csiregjen, csörögjön!

Ha lefagyik, én felhívom
a Zsoltot, a Zsoltot,
javítsa ki, amit múltkor
elrontott, elrontott!

Elhozza, de elhozza a
vinyóját, vinyóját,
de sokat kér egy órára,
nemjóját, nemjóját!

Újrahúzza a gépemet
a Zsolti, a Zsolti,
cserébe a képeimet
letölti, letölti.

Mikor végre lelép Zsolt a
lakásból, lakásból,
netezhetek vakulásig
látástól, látástól.

A számítógép felemás megítélésének korában, amikor egyaránt vannak rajongók és ellenzők, a költészet sem maradhat közömbös. A gyermekkultúrába beépülő informatikával megváltozik az ismeretszerzés módja, az internet virtuális világa fokozatosan átveszi a tapasztalatszerzésben a konkrét, tárgyi valóság helyét. Olyan tudásanyag birtokába jut a gyermektársadalom is, amely már nem az idősebb generáció tapasztalatának közvetlen átadásából származik, hanem használatra kész. A tapasztalatszerzés körülményesebb módzatait kiiktatva, elemi erővel robban be életünkbe az információ.

Innen a vonzerő, a meghitt kapcsolat a számítógéppel. Elemzők szerint kiszolgáltatottjaink lettünk egy furfangos szerkezetnek, általa újabb szenvedély kerített bennünket hatalmába: az internetezés. Döntő (és nem alaptalan) ér-

Garaczi László

vük az, hogy a világhálón való keresgélés csupán felületen mozgó információcsipegetés, gazdag tudásanyaghoz juthatunk, ám ez a tudás nem elég alapos, hanem készen kapott és gyors információ.

Garaczi László némi iróniával, kellő távolságtartással jeleníti meg versében a számítógép és az internet köre szerveződő aktuális beszédmódot. Bár versformában szólal meg, szövegére mégsem jellemző a líraiság, inkább az epikus jegyek a dominánsak. Az epikuságra és az iróniára épített versszöveg azt az ambivalens vélekedésmódot érzékelteti, amely az általunk felvázolt kortárs nézet sajátossága. Egyaránt vannak benne elfogadó és elutasító motívumok. Ezzel magyarázhatjuk a legfőbb lírai elem, a költői kép teljes hiányát. Ezt ellensúlyozzák valamelyest a formai és retorikai díszítő elemek: az ütemhangsúlyos verselés, a ritmus, a keresztrímek, a hangutánzó és hangulatfestő szavak, a szóismétlések stb.

A vers témája a kedvenc tárgy és tulajdonosa között létrejövő érzelmi-hangulati viszony, közismerten: az internetfüggőség. Mint a többi szenvedélyfüggőséghez, ehhez is egyformán társul boldogság- és hiányérzet. A boldog állapotot az első és az utolsó versszak keretelkötve érzékelteti, és a működőképes készülékhez kapcsolható, az elvonási tünetet a meghibásodott készülék okozza, az ezzel járó bosszúságról a középső három versszakból értesülünk. Az érzelmi viszonyulások rafinált költői megjelenítésével Garaczi László antropomorfizálja, emberközélbe hozza a számítógépet, ezért érezhetjük a szeretetet, az elfogadás jelenlétét a versben – még ha némi iróniával keveredik is.

A nemjóját!

Muhi Sándor: Hajnali séta (számítógépes grafika, 30x42 cm, 2009, magántulajdon)

Nincs mentség, az ezredfordulóval térségünkben is beköszöntött a „szép, új világ”, gyökeresen megváltozott a kommunikáció módja, jellege. Elárasztották mindennapjainkat a zörgő gépek, a „Zsoltik”, az e-mail-ek, a nyakunkba zúduló színes képözön terhe alatt fuldoklunk, és immár felüdülésnek számít egy-egy kézzel írott, postaládába dobott hagyományos képeslap vagy levél.

Töredelmesen be kell vallanom, magam is minden erőmmel tiltakoztam még a kilencvenes évek második felében is a személytelen, kisajátító, állandó készenlétet igénylő „ziregő-zörögő” masinák, számítógépek, digitális fényképezőgépek, maroktelefonok ellen, amelyek immár tucatnyi éve életem, mindennapi munkám elválaszthatatlan részeivé váltak. Miért történhetett meg mindez? Mert megkerülhetetlen volt, mert a 21. században analfabétáknak minősülnek az írástudatlanok mellett azok is, akik nem rendelkeznek számítógépes alapismeretekkel. Egyszerűen nem zárhatjuk ki magunkat ebből a világból, ha szeretnénk kommunikálni, átmenteni az értékek tartott, tudott, hitt dolgokat.

Miközben tompa kattogással pötyögtetem gépembe a betűket, megszakítom az írást, és a világhálón kutatok az szövegemhez illusztráció után. Beírom a Google képkere-

sőbe, hogy „számítógépes grafika” – és az első oldalon a saját munkáimmal szembesülök... 2009-ben Sepsiszentgyörgyön, a Barabás Miklós Céh jubileumi tárlatán már többen jelentkeztünk ezzel az önkifejezési móddal, és ez még csak a kezdet. Miért állíthatom ezt? Mert a plakát, könyvborító stb. tervezése manapság már alig képzelhető el számítógépes ismeretek nélkül, a többről nem is beszélve.

Amikor a magyarországi Hejcei Nemzetközi Alkotótáborban kiállítottam az itt reprodukált munkámat, az egyik kolléga nekem szegezte a kérdést: miért ezt a megoldást választottad, amikor te tudsz rajzolni? Mi mást is válaszoltam volna erre, mint azt, hogy természetesen tudok, és ezt a képességemet a jövőben használni is fogom pont akkor és olyan mértékben, ahol és amennyiben erre szükségem lesz.

A képzőművészetben sem a *hogyan*, a technika kérdése a lényeges, hanem az üzenet. Őszintén drukkolok azért, hogy az utánunk jövő nemzedékeknek sikerüljön ezt a sok, egyre jobban eluralkodó, ránk nehezedő, fémesen zörgő, hideg, elektronikus kütyüt emberi tartalommal, nemes üzenetekkel megtölteni.

Muhi Sándor

A kegyetlen anyós

Bizonyára emlékeztek még azokra a balladákra, amelyekben szívtelen felnőttek különböző úton-módon elválasztják egymástól a szerelmes fiatalokat (a gazdag Gyulainé tóba vetteti fia jobbagylány kedvesét, a pogány király vesztőhelyre viszi és felkoncoltatja a szolgát, lánya választottját stb.). Ez alkalommal is hasonló történettel ismerkedünk meg.

A havasalföldi fejedelem, Radu vajda fia, Radu (Rádúj, Ráduly) Péter magyar lányt (*románul Merinka, magyarul Margitka*) vesz feleségül. Röviddel ezután az ifjú férjnek hadba kell indulnia, feleségét édesanyja gondjaira bízva. Távozása után azonban a menyét gyűlölő asszony három halálnemet talál ki elpusztítására. Merinkának döntenie kell, hogy favágó tőkének használják-e, nyársra húzva lánгон égetik-e meg vagy vászonba tekerve gyűjtják-e meg. Hamvait a vajdáné a virágoskertben rózsabokor tövébe ássa el. A hazatérő férj lázasan keresi feleségét. Anyja nem meri bevallani tettét, ezért kerülő válaszokat ad: Merinka a rózsamezőbe, búzamezőbe ment virágot szedni. Amikor harmadik kérdésére (vagy táltoslovától) Rádúj Péter megtudja a szomorú valóságot, „aranybüti” késével véget vet ifjú életének. A történet a síron túli szerelem motívumával fejeződik be. Az ifjú férj utolsó kérése szerint Merinka hamvait az oltár elé, az ő holttestét az oltár mögé

temetik. A két sírból virágok nőnek és összekapcsolódnak. A kegyetlen asszony azonban leszakítja a virágokat...

A balladakutató Kríza Ildikó szerint ez a ballada ott terjedt el, ahol a nyelvi különbségek miatti konfliktusok napirenden voltak. Ilyen terület volt a magyar lakosság Erdély és a román fejedelemségek vidéke. A legszebb változatok a moldvai csángó területen születtek meg. Elsőként a szerzetespap Petrás Ince János tette közzé Klézséről, 1841–42-ben. Később ebben a faluban rögzítette Jagamas János, Kallós Zoltán, Pozsony Ferenc (1988-ban). Szórványosan Magyarország nyugati és északi részén is felbukkant.

Az alaptörténetet egész Európában ismerik. Megtalálható Észak-Európában (a dánoknál), Nyugat-Európában (a franciáknál), Dél-Európában (az olaszoknál, katalánoknál, spanyoloknál), Közép- és Kelet-Európában (a lengyeleknél, szlovákoknál, litvánoknál, oroszoknál), a Balkánon (a szerbeknél és horvátoknál, a görögöknél, bolgároknál, albánoknál). A francia, az olasz, a görög, a horvát változat a szenvedés enyhébb formáját alkalmazza. A fiatal menyecskét disznópásztornak adják, férje hét év múlva talál rá. Az albán és a román balladában a hazatérő férjnek az édesanyja azt mondja, hogy felesége régen meghalt, ám a fiatalok egymásra találnak.

Merinka

- Merinka, Merinka,
Rományul Merinka,
Mondd meg te jajt nekem,
Mondd meg te jajt nekem,

Száz katanám közül
Melyiket szereted?
Napot-e, vaj hódat,
Vaj fényes csillagat?

- Napot es szeretem,
Hódat es szeretem.
De fényes csillagat
Legjobban szeretem.

- Anyám, édesanyám,
Édes kedves anyám,
Üselje jó gondját
Ez én Merinkámnak,

Met én el kell menjek
Hadba hadakozni,
Jó hírt hazahozni,
Neki megmondani.

- Lyányom, édes lyányom,
Édes, kedves lyányom,
Azt megengeded-e,
Nyársba felhúzzalak?

Nyársba felhúzzanak,
Langon pirissanak?
- Meg nem engedhetem,
Megszakad e szívem.
- Lyányom, édes lyányom,
Édes, kedves lyányom,
Ketszerikszert mondom,
Ketszerikszert mondom,

Azt megengeded-e,
Azt megengeded-e,
Favágó tőkém légy,
Favágó tőkém légy?

- Meg nem engedhetem,
Megszakad e szívem.
- Harmadikszor mondom,
Lyányom, édes lyányom,

Azt megengeded-e,
Asztali vendégnek
Gyortyatartója légy,
Gyortyatartója légy?

Este meggyujtsanak,
Reggel eloltsanak?
- Azt megengedhetem,
Ha annyira lettem.

Csak kapun szóla meg
E katana-legén:

- Rományul Merinka,
Magyarul Margitka,

Nyisd kapumat nekem,
Eressz bié ingemet,
Mert jén hazajöttem,
Jó hírt hazahoztam.

Jó hírt hazahoztam,
Neked megmondanám.
- Állj meg, fiam, állj meg,
Hogy én nyithassam ki.

- Nem kell, anyám, nem kell,
Nem kell, anyám, nem kell.
Hol ez én Merinkám,
Hogy maga nyissa ki?

- Elment, fiam, elment
E rúzsamezőbe,
Kössön bokrétákat,
Tegye kalapodba.

- Tér meg, lovam, tér meg,
Hogy műk es menjünk el
E rúzsamezőbe,
Kössél bokrétákat,

Szómagyarázat:

katana-legén – katonalegény
porgolt – pörkölt, megszenesedett
aranybütű – aranyvégű
elcsapá – elvágta
seggihez – mögé

Tegyék kalapomba,
Tegyék kalapomba.
Ó es csak elmene,
E katana-legén.

- Rományul Merinkám,
Magyarul Margitkám,
Szól nekem bár egyet,
Hogy én szóljak hármat.

Met én hazajöttem,
Jó hírt hazahoztam,
Jó hírt hazahoztam,
Neked megmondanám.

- Tér meg, lovam, tér meg,
Hogy műk es menjünk el,
Hogy műk es menjünk el
Ez édesanyámhoz.

- Anyám, édesanyám,
Édes kedves anyám,
Hol az én Merinkám,
Hol az én Merinkám?

- Elment, fiam, elment
Virágos kűs kertbe,
Virágos kűs kertbe,
Rúzsabokor alá.

Ó es be van nyujtva
Rúzsabokor alá,
Mend egy porgolt csutak,
Mend egy porgolt csutak.

- Anyám, édesanyám,
Édes kedves anyám,
Ha ezt cselekedted,
Ha ezt cselekedted,

Hozza ki, hozza ki
Aranybütű kését,
Aranybütű kését,
E kerek karszékét,

Met én is halálétt
Halált kell szenvedjek.

S ó es csak beüle
E kerek karszékbe.

Ó es csak elcsapá
Maga gyenge nyakát.
Óket es felvették,
Óket es elvitték

E nagy templom alá,
E nagy templom alá.
Zegyiket temették
Az ótár seggihez,

Másikat temették
Zótár elejibe.
Nőtték, nődegeltek,
Zótárt meghaladták.

Zösszekapcsolódtak,
Zösszekapcsolódtak,
De zördöngős bába
Ott se férhetett el.

Oda es elmene,
Oda es elmene.
Óket leszakasztá,
Óket leszakasztá.

Keszeg Ágnes illusztrációi

Énekelte: Kocsis Mártonné Csobán Mária (70 éves) és
Kádár Bori (75 éves), Klézse.

Gyűjtötte: Jagamas János, 1950-ben.

Megjelent: Faragó József – Jagamas János – Szegő Júlia:
Moldvai csángó népdalok és népdalok. Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó, Bukarest, 1954. 103–107.

Városok születése és élete

Noha a Római Birodalom százezres városait – mindenek előtt Rómát és Konstantinápolyt – gondos tervező munkával építették, elkülönítve a különböző lakónegyedeket (közigazgatási, jogi: Capitolium; politikai: Forum Romanum; gazdasági, szórakoztató: Circus Maximus, Colosseum; fürdők), a középkori Európa városai sokkal kisebbek voltak, és nem kínáltak anynyi lehetőséget lakóiknak. A szűk, macskaköves utcák fölé nyúló keskeny, magas házak, az utca végén egy téren felderengő templom és városháza, mindez szűk falak közé szorítva, a mai turisták szemében is maga a tipikus középkori város. Noha Európa legnagyobb települései – Firenzétől Amszterdamon át Londonig – már ekkor is nagyobbra nőttek és egyre több funkciót láttak el, a Kárpát-medencében a 19. századig ez maradt a legelterjedtebb várostípus. A városok amúgy is gazdaságföldrajzi szempontból fontos pontokon – folyók átkelőhelyei, völgyek torkolata, síkság és alföld találkozási pontjai, érclelőhelyek – nőttek ki a földből, sokszor terjeszkedniük sem volt hová és miért. (Szép példája ennek a Nagy-Küküllő és a dombok közé szorult Segesvár.)

A tudatos várostervezés igazán a 18. században kezdődött, a török uralom alól felszabadult terület újratelepítésével. A kormányzatot a felszabadító háború pusztításai után itt nem kötötte a meglévő városkép, -szerkezet, és a sokszor katonai szempontból is fontos helyőrségi városokat a legáttekinthetőbb, a katonaság mozgatását leginkább segítő módon, négyzethálós alaprajzzal építették, egyúttal elkülönítve a különböző funkciókat is. (Így épült újjá Temesvár.) Alkalmadtán a természet is lehetőséget adott a települések átalakítására, például az 1879-es szegedi árvíz pusztítását követően alakíthatták ki a város jellegzetes, körutakkal határolt mai formáját.

A városok egy része a 19. század folyamán jelentéktelenné vált, a legtöbbnek azonban meg kellett küzdenie a duzzadó lakosság elhelyezésével, kiszolgálásával, az ipari üzemek megtelepítésével. Az eredmény egyre inkább tudatos várostervezéshez vezetett. A gyárakat a város szélén helyezték el, körülöttük új telepek nőttek ki a földből, a város régi magja egyre inkább a szórakozás és a szolgáltatások lett. Ide települtek a kávéházak, a borbélyműhelyek, a közép- és felsőfokú iskolák és az üzletek jelentős ré-

sze, a színházak és később a mozik is. A városvezetők parcellázással, közvilágítással, később csatornázással és áramellátással segítették az újonnan létrejövő telepeket. Egy idő után már nem csak a gyárak munkásai, hanem a tisztviselők és tanárok is új lakóhely után néztek, így nőttek ki a földből a városok körül a villanegyedek. (Ezek „örökösai” a mai lakóparkok.) Végül helyet kellett találni a tömeges szabadidőnek és a sportnak is, erre jöttek létre a sétateretek, városi parkok és sporttelepek.

Közben megváltozott a városvezetők felfogása is arról, hogy mit is jelent egy nagy- vagy világváros. Elsősorban Párizs átépítése III. Napóleon idején inspirálta az új stílusú, több emeletes bérházak és bérpaloták építését, a hosszú, egyenes utcák – sugárutak – kialakítását. Különösen Budapest esetében érzékelhető mindez, a kis- és nagykörút, az Andrássy út a világváros kialakításának jegyében épült fel. De ugyanilyen szempontból említhetjük a bukaresti Magheru sugárutat és Victoriei teret is.

Csak hogy a városok növekedése nem állt meg, a 20. század újabb iparosítási hullámával újabb tömegek költöztek be a városokba. Ezúttal már azok a kisvárosok sem maradtak ki a változásokból, amelyeket ez korábban alig érintett, mint a székelyföldi Sepsiszentgyörgy vagy Csíkszereda. Az immár központi vezérlésű várostervezés feladata lett megoldani akár több tízezer, néhány év alatt beköltöző új város lakó elhelyezését, ellátását. A korábbi megoldások erre már nem voltak alkalmasak, így kezdtek kinőni a földből a ma ismert lakótelepek. Négy, majd tíz emeletes házakkal, a házak közé felhúzott üzletekkel és szolgáltató műhelyekkel (cipésműhely, fodrászat, cukrászda stb.), esetenként kultúrházakkal és persze lakótelepi iskolákkal.

A városok növekedése 1989–1990-ben egy időre biztosan befejeződött. Az iparosodás leállt, a városok vezetőinek célja immár a meglévő lakók kényelmének biztosítása, otthonosságuk megteremtése lett. Hatalmas építkezések, átalakítások helyett a régi városokból megmaradt részek megőrzése, a közterek új kihasználása, közösségi események megtartása lett a cél. Mint kiderült, ez sem könnyebb, mint új lakótelepeket építeni...

Egy erőszakos „vallásról”

A kommunista ideológia és a kereszténység szinte évszázados küzdelmet vívott egymással az emberek lelkéért. Más politikai ideológiáktól eltérően, a totalitárius rendszerek – a kommunizmus is – nem elégedtek meg a politikai-gazdasági hatalom birtoklásával, hanem a társadalom egészét akarták megváltoztatni, átalakítani saját elképzeléseik alapján, akár erőszakosan is. Saját tanait, elképzeléseiket sokszor a vallási mozgalmakéihez hasonló módszerekkel és tartalommal próbálták elfogadtatni.

A kommunista ideológia terjesztésében ezért a keresztény vallás számos jellegzetességét, módszerét megtalálhatjuk. Jelen volt például a jó és a rossz kettsége. A kommunista ideológiában a jót a munkásosztály és szövetségesei jelentették, a rosszat pedig az ún. kizsákmányolók, kapitalisták, akiktől meg kell szabadulni. A keresztény tanításokban az emberiség végcélja eljutni a megváltáshoz, a mennyországba. A kommunista világképben a végső célt az igazságos társadalom, a földi egyenlőség megteremtése jelentette. A vallásos szertartásokhoz (első áldozás, konfirmálás, bérmeztetés) hasonló rituálék szerveztek a gyerekek számára is. Ilyen volt „a haza sólymai” sorra való felvétel az óvodások számára, vagy a pionírrá avatás az iskolások esetében. A vörös csillag a kereszthez hasonló egyetemes jelképnek számított. A Bibliához hasonló alaptanítások is megjelentek. Ilyenek számítottak a két fő teoretikus, Marx és Lenin fontosabb munkái. Nem csoda tehát, hogy az egyház a kommunista világkép egyik fő ellenségének számított. A hatalomra került kommunista pártok fő célja az volt, hogy ne létezzen az egyház, vagy ha létezik is, a lehető legkevesebb befolyással bírjon. Hatalomra kerülésük után azonnal megszüntették az egyházak önállóságát. Az egyházakat irányító hajdani Román Egyházügyi Hivatal egyik munkatársa a vallás és az egyházak jövőjét illetően 1951-ben három lehetséges módszerről beszélt:

1. Az egyházakat automatikusan felszámolja majd a szocialista fejlődés, maguktól megszűnnek.
2. Az állam erőszakosan számolja fel az egyházakat (itt megjegyezték, hogy ez nagy ellenállást váltana ki, ezért lemondanak róla).
3. Az egyházakat le kell gyengíteni, meg kell szüntetni az emberekre gyakorolt befolyásukat.

Ebből kifolyólag a szocialista országokban elkobozták az egyházak tulajdonát (földek, ingatlanok, oktatási intézmények), a papság és a hívek jelentős részét üldözték. Erdélyben 468 katolikus, 531 református, 34 unitárius és 8 magyar evangélikus intézményt szüntettek meg. A templomba járást tiltották, vagy ha más nem tehettek, akadályozták. Így például a vallási ünnepek, rendezvények időpontjában más, világi jellegű ünnepségeket szerveztek. A gyermekeket szórakoztató műsorokkal (előadások, filmvetítés) próbálták meg elcsábítani a hittanórákról. 1948-tól kezdődően nagyon sok papot zártak börtönbe, vittek munkatáborokba. Hosszú évekig raboskodott maga Márton Áron püspök is, sőt, szabadon bocsátása után sem hagyhatta el gyulafehérvári lakását, a püspöki palotát. A püspökön kívül több tucatnyi katolikus, református, unitárius és más felekezethez tartozó lelkész is megjárta börtönt. Munkatáborban volt hosszú ideig Csiha Kálmán későbbi református püspök is. Csató Béla esperes azt mesélte, hogy gyermekkorában az ő falujában a plébános lefekvés előtt mindig az ágya mellé készítette a meleg ruhákat és a bakancsot: nem tudhatta, mikor jönnek érte, hogy börtönbe vagy munkatáborba vigyék, a meleg ruhára pedig nagy szükség volt ott, a mostoha életkörülmények miatt. A neoprotestáns felekezeteket, gyülekezeteket hivatalosan el sem ismerték.

Az 1960-as évek végétől a párt más módszerekkel próbálta befolyásolni az egyházakat. Kevesebb lelkészt börtönöztek be, de a titkosszolgálat beférkőzött a papság és az egyházi vezetőség köreibbe. Több papot megszaroltak, megfenyegettek, és rábírták őket arra, hogy társaikról jelentést tegyenek a hírhedt Szekuritáté embe-reinek. Ha valakiről úgy tartották, hogy a párt számára veszélyes, akkor azt igyekeztek kifinomult, ravasz módszerekkel eltávolítani munkahelyéről. Így történt például a méréfalvi származású Pálfi Géza teológiai tanárral, akit hamis feljelentések és levelek segítségével eltávolítottak tanári állásából.

A szocializmus időszakát az egyházak nagyon megszenvedték. A hatalomnak sikerült meggyengítenie a vallás, az egyházak befolyását, de teljesen felszámolnia őket sohasem sikerült. Azt is mondhatnánk, az egyház túlélte egy fél évszázados – néhol nagyon erőszakos, máskor kifinomultabb módszerekkel űzött – ellenséges rohamot.

A legnagyobb élőlény

Mézgomba (*Armillaria ostoyae*)

A világ legnagyobb élő organizmus, szervezete egy gombafaj képviselője, legalábbis kiterjedését illetően. Az Oregon (Amerikai Egyesült Államok) keleti részén található mézgomba-telep 965 hektárnyi (9,65 négyzetkilométer) területen nyúlik el.

Egy 2001-ben, Oregonban, a Blue Mountains hegységben található Malheur Nemzeti Erdőben történt felfedezés szerint a Föld jelenlegi legnagyobb kiterjedésű és egyben legöregebb (legalább 2400 éves) ismert élőlényét ennek a gombának (*Armillaria ostoyae*) egy telepe alkotja. A föld alatt élő gomba a fák gyökere mentén igen lassan terjeszkedik, cipőfűzőszerű fonalak, „rizomorfo” segítségével. Fejlődése valaha spórából indult ki, majd vegetatív szaporodással az egész környéket behálózta. A genetikai vizsgálatok igazolták, hogy a vizsgált „egyed” klónjai, mint jeleztük, 9,65 négyzetkilométernyi területet borítottak be. Azt, hogy mai formájában lényegében egyetlen egyed alkot, Catherine Parks és munkatársai (U.S. Forest Service) igazolták a micélium számos, egymástól távoli pontján genetikai azonosság kimutatásával; eredményeiket 2003-ban tették közzé.

Az oregoni gombaóriás nem egyedülálló jelenség. Az 1992-ben, Michigan államban felfedezett *Armillaria bulbosa* egyik telepe mintegy 15 hektárt ölel fel. A kolónia becslések szerint mintegy 100 tonnás lehet, kora pedig nagyjából 1500 év.

Csillag István rajza

Azt adni, amit nem kaphatunk meg

A szín-téren: Lia és Dan Perjovschi képzőművészek (mindketten Nagyszebenben születtek 1961-ben)

„Kísérleteztem, kutattam, most bizonyítok és építék. Felhasználtam mindent, ami segített kifejezni magam. Performansz, videó, installáció, dizájn, szobrászat, díszletterv. Otthonosan és jól érzem magam mindenben, ami friss és nem rutinos.” (Lia Perjovschi)

A sepsiszentgyörgyi MAGMA Kortárs Művészeti Kiállítótérben rendezett közös kiállításuk megnyitóján (2011. december 7-én) többek között az is elhangzott, hogy ők gyermekkoruk óta ismerik egymást, és hogy ugyanabba az osztályba jártak. Ugyanazon évben születtek, ugyanabban a városban és ugyanazt tanulták, kortárs művészettel foglalkoznak mindketten a mai napig. Talán ők a legismertebb román kortárs művészek.

Lia beskatulyázhatatlan alkotó, a *Knowledge Museum* (Tudásmúzeum) című lenyűgöző, kutatási alapú komplex munkáját állította ki a nagyteremben. Az emberiség története egy idővonal mentén több, kisebb fejezetre osztva válik installációvá a közös teret megtörő diagrammok, illusztrációk, a lógatott vagy ragasztott objektvek által. A test, föld, univerzum, kultúra, művészet, tudomány, tudás folyamatait, kapcsolatrendszerét vizualizálja, lélekberendezése szitáján keresztül láttatva azt. Elméletek, víziók, stílusok, rendszerek alkotnak kis bolygókat, amelyek az alkotó körül keringnek, az ő vonzereje tartja őket egyben. Mindez fehér-feketében, csendben, hang és szín nélkül, hogy a nézőt ne zavarja meg semmi. Sok-sok éve már, hogy Lia létrehozta a CAA (Centre for Art Analysis - Művészetelemző Központ) nevű archívumát, gyűjteményét. A MAGMÁban látható anyag ennek a kutatási projektnek egy töredéke. Erre tette fel az életét, ezzel foglalkozik. Nincs székhelye. Sokáig közös bukaresti műhelyükben

tárolták azt az irdatlan mennyiségű, kiadványalapú anyagot, amelyre 1990 utáni külföldi kiállításai, utazásai alkalmával tettek szert. Szépen, lassan építgették, magam is jártam ott egyszer. Híres volt a párbeszéd, a korszerű szellemiség jelenlétéről, érdekes és értékes találkozáshelyként tartották számon. Aztán a tavaly kitessékelték a művészpárost onnan. Életveszélyes épület, földrengés esetén összedőlhet – érveltek. Azt mondja Lia, lehet, hogy csak gyermekek és fiatalok számára fogja megnyitni egyszer a múzeumot, nektek adja majd át a kulcsot.

Fegyelem és játékosság egyszerre van jelen ebben az emberöltőnyi munkában, kreativitás és kíváncsiság által vezérelve. Életük egy részét úgy élték le ezek az alkotók, hogy közben nem lehetett tudni szinte semmit arról, mi

is történik a nagyvilágban. Amit ők akkor csináltak, arról később kiderült, hogy a művészettörténetben elnevezése is van, és a földgolyó különböző pontjain bizonyos alkotók művelték vagy művelik is. A test-alapú munkákra gondolok, Liától hallottam, hogy 1990 után tudta meg: amivel kísérletezett, azt performansz néven úzik, úzték mások. Ő meg „csak” saját gondolatait, érzéseit, testét használta. Azért dolgozik a CAA-n, hogy jelenünk és jövőnk sokkal nyitottabb, érdekesebb, bírálhatóbb és ígéretesebb legyen, hogy merjük a múltat újraértelmezni, körbejárni. Azt a múltat, amit az ő művészgenerációjától megvontak.

„Mindegy, minek nevezzük ezt a kort, amelyben élünk, amíg felelősségteljesen nevezzük meg. Számít, hogy in-

formáltak legyünk, tudjunk gondolkodni, azzal foglalkozunk, amihez értünk, amit szeretünk. Azt hiszem, nagyon fontos a kritikai attitűd, mert csak így juthatunk valami egészségesebb felé, előre.” (Lia Perjovschi)

Dan Perjovschi úgy ismerhetjük, hogy ő az a szakállas, hosszú hajú fickó, aki a múzeumok, galériák padlóját, kirakatüvegeit, fehér vagy fekete falait néhány nap leforgása alatt megtölti kis, poénos, formailag lecsupaszított, illusztratív marker-rajzaival. Így tett a New York-i MoMÁban is 2007-ben, és a MAGMÁban is 2011-ben. De folytathatnám a sort: Párizs, Bazel, Toronto, Helsinki, Sevilla, Amszterdam, Budapest legizgalmasabb kiállítóhelyeiben rajzolt már legalább egyszer. Vagy vezetett műhelymunkát, vendégtanár volt, esetleg előadást tartott. 1991 óta a *Revista 22* román kulturális-közéleti folyóiratban közli poénra kiélezett rajzait, helyi, nemzeti és globális témák társadalmi, politikai és kulturális vonatkozásaira reflektálva. Róla itt olvashattok, munkáit itt láthatjátok: perjovschi.ro

Sepsiszentgyörgyön is beszélt a megnyitón és az azt megelőző estén a romániai és külföldi művészetről, tekréről, rendszerekről, önmagáról és feleségéről is. Mágnesként működnek mindketten, itt is csüngtek rajtuk az emberek. A legenda szerint Dant legtöbbször kis hátizsákkal lehet látni főleg állomások környékén. Éppen érkezik vagy indul. Kis noteszeibe rajzolt és jegyzetelt az itt töltött ideje alatt is, dokumentálódott, az égetőbb problémák felől érdeklődött. Így jött be a képbe a kisebbség-többség kérdése, a szegények karácsonya, a győztes-vesztes viszony, a bizalom és annak hiánya, meg hogy miként vedlett át a kivágott erdő nagy köteg pénzzé...

A középkor csodái

A gótikus templomok faragott kőbordákkal megerősített, csúcsíves boltozata a tekintetet az ég felé irányítja, és áhítatra, imádkozásra készítet (a kölni dóm tíz emeletnyi, 43,3 m magasságú főhajója – 13–15. század).

A normann tengerparthoz közeli sziget szikláira épült és a „nyugat csodájaként” is emlegetett Mont-Saint-Michel bencés apátsági templom a román kor és a gótika jegyeit egyaránt magán viseli (9–15. század).

Európa legnagyobb, téglából épített kastélya a Német Lovagrend „vöröstéglás” gótikus lovagvára a lengyelországi Malborkban (13–15. század).

Gazdagon faragott fiatornyainak erdejével, szobrainak sokaságával, lóhereíves záródású bejárataival a világ talán leggyönyörűbb gótikus temploma a 15–16. században épült, csupa kőcsipke milánói dóm.

Félköríves, román kori diadalívével és ablakával, 14. századi falfestményeivel, reneszánsz (17. századi) kazettás mennyezetével és barokk oltáraival a gelencei templom valóságos művészettörténeti képeskönyv.

Az ólomkeretekbe foglalt, élénk színű üveglapokból összeállított ablakokon átsütő napfény a mennyország földi mását varázsolja a gótikus templomokba (a kölni katedrális ablakai).

Épületeink családfája

A „nagy kövektől” a katedrálisokig

A megalit kultúra újkőkorszaki, illetve kora bronzkori emlékei ezrével maradtak meg az Atlanti-óceán partvidékén, Skandináviától Franciaországon át Észak-Afrikáig (a Poulabrone dolmen Írországbán).

Az írországi Drombeg közelében az embermagasságú kőtömbökből Kr.e. 1500 táján alkotott kőgyűrű valószínűleg temetési szertartások helye volt.

A monda szerint a Kr.e. 3. évezredben épült, csillagászati megfigyelésekre is használt Stonehenge köveit maga Merlin, a nagy varázsló szállíttatta egykor az angliai Salisbury közelébe.

Megalitikus, román, gótikus, reneszánsz, barokk, rokokó, klasszicista, empire, romantikus, szecessziós – csupa idegen elnevezése az elmúlt idők egyre gyorsabban változó ízlésvilágának, „divatjának”. A művészettörténeti stílusok útvesztőjében azonban bárki könnyen eligazodhat, ha megismeri a különböző korok építészeti emlékeinek legjellegzetesebb vonásait.

A megalit-kultúra „nagy kövei”

Négy-öt ezer évvel ezelőtt élt őseink hatalmas sziklával, egyetlen

kőtömbből faragott, gyakran több méter magas oszlopokkal jelölték meg szertartásaik, temetkezéseik helyét. (A görög eredetű megalit szó nagy követ jelent.) Elképzelnünk is nehéz, hogyan tudták akkoriban a néha 2–300 tonnás oszlopokat (menhireket) felállítani, a szabályos kőköröket (cromlech-eket) kialakítani – nem is beszélve az egymásra helyezett hatalmas kőlapokból alkotott, évezredek óta álló, roppant kőasztalok (dolmenek) megépítéséről. (A menhir hosszú követ, a dolmen kőasztalt jelentett a kelta, illetve a breton nyelven).

Az ókori görög építészet emlékei

Úgy 3000 esztendővel ezelőtt a görög városok nyugalmát egy-egy magaslatra épült, akropolisznak nevezett fellegrvár vigyázta. A kereskedelem és a népgyűlések helye a díszes oszlopcsarnokkal körülvett piactér volt, az agora, amely körül a középületek emelkedtek.

A görög épületek oszlopai között voltak egyszerű dór, csigavonalban tekeredő mintával (volutával) díszített ión és a medveköröm stilizált leveleivel (akantszlevelekkel) koronázott korinthoszi oszlopok.

A klasszikus görög építészet egyik legcsodálatosabb emléke Athén sziklára felhúzott fellegrvár, a Kr.e. 5. században épült Akropolisz.

Az ógörög épületek sima vonalú oszlopai és domborművekkel díszített, háromszög alakú oromfalai egyensúlyt, harmóniát sugalltak (Pallasz Athéné istennő temploma, a Parthenón az athéni Akropoliszon).

Minden ókori görög városnak volt színháza, félkör alakú, emelkedő nézőtérrel (a Kr.e. 6. században épült athéni Dionüszosz-színház felújított nézőtere a raktárként és díszletként is szolgáló épülettel).

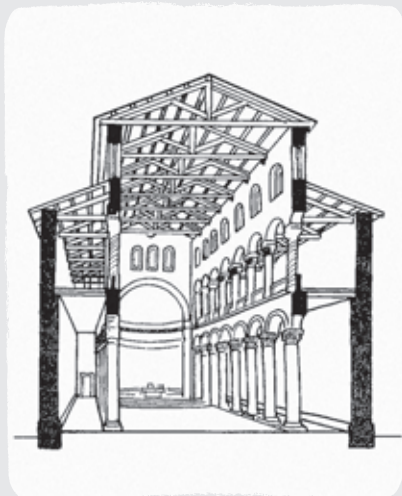
Az ókori demokrácia szülőhelyének, az athéni agorának ma már csak a romjai láthatók.

A legépebben megmaradt ókori római épület – a valamennyi isten számára épített Pantheon – oszlopaival és háromszögletű oromfalával a görög templomokra emlékeztet (Kr.u. 2. század).

A Kr.e. 6. században kiépült Forum Romanum Saturnusz templomának és Septimius Severus diadalívének romjaival.

Az ókori bazilikák belsejét oszlopsorok osztották egy középső fő- és alacsonyabb mellékhajókra, főhajóját a mellékhajók teteje feletti ablakok világították meg (háromhajós bazilika metszete).

Római találmányok

A rómaiak átvették és továbbfejlesztették a görög örökséget. Feltalálták a római cementet (a betont), így lehetővé vált a könnyedebb, boltíves mennyezetek építése. Európában elsőként építettek ék alakúra faragott kövekből formált, nagy távolságokat átívelő boltíveket a Kr.e. 4. században.

A görög színházak félkör alakú lelátói helyett kör vagy ellipszis alakú nézőterekkel ellátott amfiteátrumokat építettek. A leghíresebb a római Colosseum volt, amelynek emelkedő padsoraiból 50 000 néző

szemlélhette a hátborzongató viadalokat.

A kereskedelmi és politikai élet központjai az oszlopokkal és középületekkel határolt vásárterek (fórumok) voltak. A piacterek jellegzetes épülete volt a vásárcsarnok, amelyet – a sztoa baziliké (királyi csarnok) görög kifejezés alapján – bazilikának neveztek. A bazilika volt a bírásokodás és a politikai összejövetelek színhelye, de itt tartották istentiszteleteiket az első keresztények is. Később hasonló stílusban építették az ókeresztény templomokat, a körüljárható oltárt a bejáratl szembeni félkör alakú szentélybe (apszis) helyezve.

A boltívek és boltozatok alkalmazása tette lehetővé a római csatorna- és vízvezeték-hálózat kiépítését (római vízvezeték, Kr.e. 4. század).

A Kr. u. 1. században épült római Colosseum lelátójának és az egykori aréna alatti folyosóinak, ketreceinek romjai.

A rómaiak emeltek elsőként diadalkapukat császáraik nagy győzelmeinek emlékére (Constantinus diadalíve a Colosseum közelében épült 315-ben).

A román stílusú templomok félköríves végződésű szentélye mindig kelet felé mutat (Kónya Ádám rajza).

Félköríves a szentélyt a templomhajótól elválasztó diadalív és félköríves záródásúak a kifelé szűkülő, kisméretű ablakok is.

A szentély alá gyakran altemplomot is építettek dísztelen oszlopokkal, boltozatos mennyezettel (a tihanyi apátság altemploma, 1055).

A román kor művészete

A Krisztus utáni első évezred végétől Európában megerősödött a keresztényegház. Kolostorok, templomok épültek, amelyeknek néha több méter vastag falai menedéket is nyújtottak a gyakran ostromlott városok, falvak lakóinak. Megszületett a középkori Nyugat-Európa első nagy művészeti stílusa, az antik római építészetet felelevenítő és továbbfejlesztő román (félköríves) stílus.

A román stílusú templomokban félhomály uralkodott, az apró, kifelé szűkülő ablakok szinte

kizárták a fényt, a külvilágot, a valóságot.

Legjellegzetesebb elemeik: a félkör alaprajzú szentély, a félköríves záródású bejárók és ablakok, valamint a főbejárat feletti kerek rózsablatok.

A kora középkor – számunkra többnyire ismeretlen nevű – művészei szobrokkal, faragványokkal díszítették az oltárokat és az oszlopos bejárókat. A templomok köré – a települések lakóinak védelmére – gyakran várak is épültek, szűk lőrésekkel, szurokontó nyílásokkal ellátott várfalakkal, öregtornyoknak is nevezett lakótornyokkal.

Zömök tornyaival és félkör alaprajzú szentélyeivel jellegzetes román kori bazilika az 1095-ben felszentelt, Cluny apátsági templom Franciaországban.

A késő román kori zsámbéki templom főhomlokzatának román stílusra jellemző elemei a főbejárat feletti kerek rózsablatok, a tornyok ikerablakai és a háromszögletű oromfal (13. század).

A középkori várak vastag falú öregtornyai a vár eleste után is menedéket nyújtottak a védők számára (Visegrád várának 1200-as években épült Salamon-tornya).

Apró ikerablakaival és a díszes, félköríves főbejárat fölött örökös apostolokkal a román stílusú építészet legszebb magyar emléke a jáki plébániatemplom (13. század).

A ég felé törő gótikus templomokba nagyméretű csúcsíves ablakokon át jut a fény, a boltozat terhet támpillérek viselik (Kónya Adám rajza).

A világ első gótikus katedrálisán, az 1100-as években Párizsban épült Saint Denise székesegyházon még fellelhetők a román stílus jegyei is.

Kőcsipkés ablakaival és a tetőgerincen ülő huszártornyával Erdély egyik legszebb késő gótikus temploma a kolozsvári Szent Mihály-templom (14–15. század).

A „barbár” építőművészet

Európa-szerte javában épültek még a zömök, félköríves, román stílusú székesegyházak, amikor a 12. század közepe táján Párizs egyik külvárosában építeni kezdték az első, merészen az ég felé magasodó, csúcsíves boltozatú templomot. A franciaországi Saint Denise kolostor Suger nevű apátjának megvalósult álmaként megszületett a szépséges gótikus stílus, amely egészen a 16. század elejéig uralta Nyugat-Európa építészét. Neve onnan ered, hogy az olaszok eleinte – lekicsinylő mó-

don – a „barbár gótoktól” származó művészetként emlegették.

A gótikus templomok ablakain át beáradó napfény karcsú, magas oszlopokat és csúcsíves mennyezetet világít meg. A ragyogó színekben pompázó ablakok felső részét és a kerek rózsablakokat (rozettaablakokat) gyönyörű kőcsipke, ún. mérmű díszíti, erősíti.

A boltozat hatalmas terhet egyrészt az oszlopok, másrészt a falakat kívülről megtámasztó támpillérek viselik. Tetejüket gyakran díszítik kis fiatornyok, a tető gerincén pedig néha egy-egy huszártorony is „lovagol”. Mivel többnyire évszázadokon

át épültek, két tornyuk nem mindig egyforma.

Az épületeket valósággal elborítja az áttört díszítésű tornyocskák, kőcsipkék, domborművek sokasága. A csúcsíves vagy lóhereíves záródású kapukon át belépők pedig faragott-festett szentek képmásaiban és csodálatos kőálatokban, kővirágokban gyönyörködhetnek.

A középkor utolsó századaiban virágzó lovagkorban soktornyú főúri várak, paloták is épültek boltozatos lovagtermekkel, csúcsíves ablakokkal, bejárókkal és tetejükön lórészekkel megszakított, pártázatos védőfalakkal.

Anglia legrégebbi gótikus katedrálisainak egyike, a canterbury székesegyház – sok társához hasonlóan – román kori templom átépítése nyomán született (14–15. század).

A németországi Ulm városa büszkélkedhet a világ legmagasabb (143 m) templomtornyával, amelynek tetejéig 768 lépcsőfok vezet (14–19. század).

A magyar gótikus építészet egyik legszebb emléke a több mint fél évezreden át épült Budavári Koronázó Főtemplom (Mátyás-templom, 13–19. század).

Pályázat

1. Társítsd nevükkel az alábbi őskori kőemlékeket:

- A. cromlech
- B. dolmen
- C. menhir

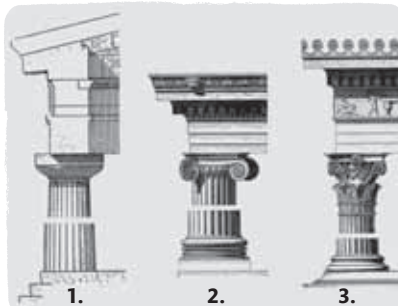
A

B

C

1.

2.

3.

2. Társítsd elnevezésükkel az ógörög templomok és középületek oszlop-csarnokainak faragott oszlopfőit:

- A. korinthoszi
- B. dór
- C. ión

3. Mi a neve az ógörög templomok oszlopokat helyettesítő nőalakjainak, amelyek közül a leghíresebbek az Athén mondabeli királyának, Eriktioniosznak tiszteletére emelt Erechtheion oszlopcsarnokában állnak?

- A. freskó
- B. kariatida
- C. telamon

5. Ki volt az az Árpád-házi magyar szent, akinek a leányrabló kun vitézzel vívott harcát több középkori templomunkban is falfestmény örökítette meg? (Képünkön a gelencei templom falfestményének részlete.)

- A. Szent István
- B. Szent Imre
- C. Szent László

4. Hogy nevezik a művészettörténészek a gótikus templomok csúcsíves ablakainak felső részét, illetve a kör alakú ablakok egészét kitöltő, faragott kőcsipkét?

- A. mermű
- B. timpanon
- C. voluta

6. Az alábbi két metszet közül melyik ábrázolja az athéni agora és melyik a római fórum (valószínű) eredeti állapotát?

A

B

(Pályázati szelvény a 33. oldalon)

Enni vagy nem enni?

Ahogyan élek, az a hazám. Ezt a mondatot Balla Zsófia írta. Igaza van. Ezt meg én írom, dacolva az ilyen értelem-ben esetleg másképp gondolkodók ellenvéleményével, sőt, felháborodásával. Mert a mondat ellene megy az úgynevezett nemzeti trendeknek. Igaz, csak látszólag. Hiszen az „ahogyan élek” rész azt is sugallhatja, hogy igazán itthon élhetek úgy, ahogy. Ami, következésképpen, a hazám.

Ezt tisztáztuk. De létezik egy másféle értelmezése is a fenti mondatnak. Ha abból indulunk ki, hogy a test a lélek hazája, addig legalábbis, amíg ezen a sárgolyón jövünk-megyünk, akkor máris helyben vagyunk. Otthon. Addig a pillanatig bár, amíg hálni se jár belénk a lélek. Na. És akkor mindjárt fontos kérdéssé válik az amúgy eléggé közhelyesnek tűnő gondolat: nem mindegy, hogyan viszonyulunk ehhez a hazához. Hogyan gazdálkodunk vele. Romboljuk-e, avagy építjük. Már látom a felvont szemöldököket. Na, ez a pali is odajut végül, hogy arról papol: ne igyál, ne cigizz, ne zabálj. És persze hogy ő is iszik, meg cigizik, meg zabál.

Kérlek, nyájas Olvasó, ne rángasd a szemöldököd. Mindössze egy jó dokumentumfilmről szeretnék írni. Ami, engem legalábbis, meggyőzött. Morgan Spurlock *Supersize Me* című egész estés alkotásáról van szó (magyarul a *McDagadsz* címre akadtam a neten a filmre vonatkozóan). A film ilyen vicces hangnemben próbál beszélni, holott a probléma a szó legszorosabb értelmében (túl)súlyos.

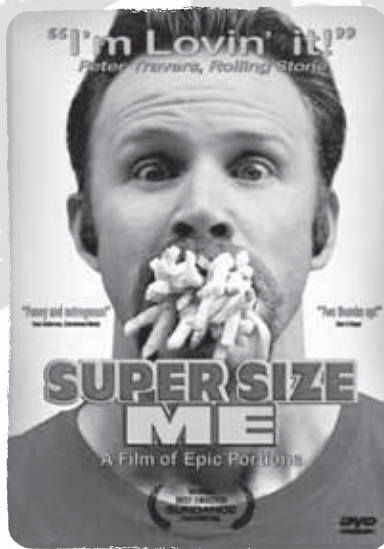
Történt valamikor a kétezres évek elején, hogy két amerikai diáklány beperelte a McDonald's vállalatot, mert ... meghíztak. Jó, tudjuk, hogy Amerika sok minden mellett a hülyeség aranybányája is. Szinte mindenért, egy görbe pilantásért is perelni lehet és kell. Ez a demokrácia lényege. Vagy mi. Na de vissza a történetre. A lányok azzal indokolták eljárásukat, hogy kövérségük oka a sok elfogyasztott McDonald's-kaja. A bíróság mérlegelte egy ideig az ügyet, majd úgy döntött, a két lány vádja megalapozatlan, ugyanis nem tudják igazolni, hogy a testükön remegő hájtömeg a McDonald's „ajándéka”. Nos, ez az eset készítette Morgan Spurlock rendezőt arra, hogy afféle empirikus bizonyítási eljárást hajtson végre – mégpedig saját magát! Elhatározta, hogy 30 teljes napig kizárólag McDonald's-kaján fog élni. A kamera pedig megmutatja, hogy milyen volt előtte,

és milyen lett utána. Három orvos végezte el a szükséges vizsgálatokat a kellő időben. Hát, mit mondjak... Borzalmas. Szerencsétlen fickó szó szerint betegre eszi magát. Közben pedig kérdezősködik erre-arra. És kiderül, hogy a gyermekek (ugye, a jövő nemzedéke) nem ismerik George Washingtonot, de nem ismerik Jézus Krisztust sem, viszont azonnal megmondják annak a bohókás bohócnak a nevét, aki a McDonald's etetőlánc kintijában bűvöl-bájol. És számos, ehhez hasonló tény kerül még elő a nagy zabálás során. A nézőt pedig kirázza a hideg.

De végeredményben nem is a sokkoló részletek számitanak. A film üzenete nagyjából a következő: minden

rendszer a saját szabályai alapján működik. Ilyen rendszer a McDonald's gyorsétteremlánc is. Az a célja, hogy eladja a termékeit és profitot termeljen. És bár az illetékes hatóságoknak jogukban áll korlátozni, szabályozni a különböző rendszerek tevékenységét, bizonyos határokon túl nem teszik meg. Mert, úgymond, nem demokratikus. A másik oldalon viszont ott állok én, meg te, nyájas Olvasó. A közismert gyűjtőnévvel élve: mi, a fogyasztók. No, hát mi, fogyasztók bármikor megtehetjük azt, hogy nem megyünk be a McDonald's-ba. Vagy nem do-

hányzunk. Vagy nem iszunk. Vagy nem drogozunk. Vagy, amint a legújabb reformtrend mondja: felelősségteljesen fogyasztunk. (A drogokra ez nem vonatkozik. Az ugyanis bűncselekménynek minősül, tehát más beszédmód érvényes rá.) Magyarán: hiába próbálkozik a McDonald's a világ legrafináltabb reklámjaival, hiába igyekszik irányítani az érzéseinket. Megtehetjük, hogy tojunk rá. Ugyanazon demokrácia nevében. Vagyis nem az „enni vagy nem enni” a kérdés. Hanem hogy mit és mennyit. És ha erre megvan a jó válaszok, akkor hiába minden reklám és manipuláció. Ehhez azonban egy film kevés. Van több ilyen film is persze, de az is kevés. Valaminek ott kell végbemennie, minden fogyasztó fejében. Persze, az is igaz, hogy ha minden így történe, tökéletesek volnánk. És az is nagyon unalmas tud lenni. És ilyen filmek se születnének. Tulajdonképpen nem is tudom, melyik a jobb. Viszont imádok jó filmeket nézni. Meg jókat enni. De nem a McDonald's-ból. És ez már valami. Vagy nem?

Cimbi naplója

Sziasztok!

Kisé családostan küdöm az idej első levelemet. Igen, kitaláltatok, megin a Zangyalka miatt mérgelődök. Azétt hogy apucinak legyen plazmatévéje sanyucinak új porszívója, nekem semit se hozot. Azt monta apuci hogy a Zangyalka közös ajándék hozot. Hát köszönöm az ijen közös ajándékot. Egész nap nézi bene a filmeket a mecseket a híreket sfexik a távirányiton. Pedig már így is akora hasa van, hogy könnyebb átugorni, mind megkerülni, de nem érdekli. Pedig a doktor bácsi is megmonta hogy a sport fontos. Apuci erre naponta kiolvasa a sportujságot, megnézi a sporthireket, sakozik a számítógépen, versenyt fut az idővel és uszik a plazmatévé okozta boldogságba. Engemet pedig szöktet. Há mi vagyok én, szöcskegyermek? Sa porszívóval se lehet semit csinálni, csak szívni a port. Ojan hangos hogy hiába huzom maximumra a hangerőt, akor is alig hallok a zenét. Hát enyi volt az ideji ajándék. Na és én még kaptam egy kicsi lovat. Inkáb számár formája van, foga sincs, de mégse morgok, met ahogy az egyik orosz ismerősöm monta: szuvenir nyihaha nyet kukucska proteza. Ez asztot jelenti hogy ajándék lónak ne nézd a fogát.

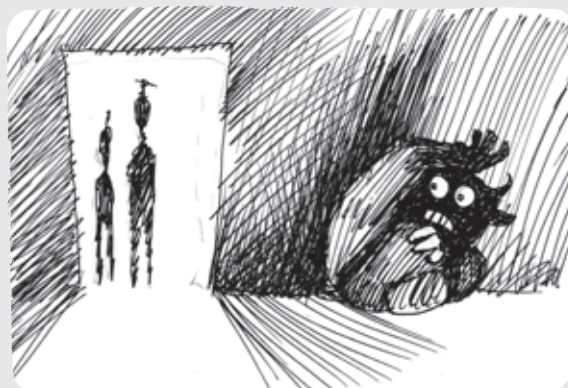
A suliba se sokal jobb a helyzet, sajnos az első félév olyan rövid volt, hogy mire észrevetem, hogy javítani kellene a jegyeket, mán le is telt az idő. A matek dolgozatom után azt monta a tanárnéni, hogy nyugottan mehetek lotozni, met a 40 kérdésből pont ötöt találtam el. Sajnos az ablakcélzás egyből bejöt, pedig nem is aszt céloztam. Hanem egy másik ablakot. Egyébként rájöttem hogy kedvenc tantárgyam a menezsment és a kvantumfizika. Azokat nekem nem taniccsák.

A mutkor a törci órán nagyon vices dolog történt. A nyugdijas pót tanárnéni otthon hagyta a távolító szemüvegét és akart feletetni az osztájba. Azt monta, hogy te kék sapkás a háccsó padba, mongyad mikor volt az Aranybulla. Erre a válasz: gözöm sincs. Ne szemtelenkedj akkor mongyad mikor fedezte fel Kolumbusz Amerikát. A válasz: hagyon mán békén ne kérdezesen. A tanárnő kipirosodva aszmongya hogy vigyáz kéksapkás met megbuktatlak. Erre felmérgeződöt a karbantartó s azt monta, legyen szives tanárnő hagyon már békén hogy tudjam megjavítani a fütöttestet. Úgy kacagtunk, hogy mind kiestünk a padból.

Most befejezem a levelemet met még sok házifeladatot kel másójjak holnapra.

Minden jot! Éjjen a csengő, éjjen a hoszú szünet, éjjen a hó (de ho' van?...)!

Kellemes „világvége”

Csillag István rajzai

Az Egyeskö

A múltkori könnyebb túra után most nehezebb, ám igen látványos, érdekes helyre hívlak titeket: a Nagy-hagymás hegységbe.

Csikszereda és Gyergyószentmiklós között félúton található Csíkszentdomokos. Jó időben már a vonatállomásról látszanak a túránk célját képező sziklák, ám még el kell jutni Balánbányáig. Ide menetrend szerinti busszal vagy autóval érhetünk fel, majd a Kovács-pataka mentén haladunk, hamarosan balra kanyarodunk és betérünk egy lucfenyvesbe. Nyáron is eléggé kimerítő az emelkedő, ám télen a hó miatt még jobban kell erőlködni, kapaszkodni. Az Egyeskö-menedékházig (1608 m) kb. másfél órai menetelés után lehet felérni. A menedékházat nemrég javították, itt érdemes megpihenni, ha a túrát kétnaposra tervezzük, akkor lepakolni. Az Egyesköhöz láncok segítik a feljutást, de ezt csak tapasztalattal rendelkező, gyakorlott mászók vegyék igénybe, mert egyébként veszélyes a csúcsra vezető meredek út.

A pihenést követően a Nagy-hagymás (1792 m) felé indulunk. Ez már csak felkészültebb túrázóknak ajánlott, hiszen télen sokszor méteresnél is nagyobb hóval kell helyenként megbirkózni. A fáradtságért azonban kárpótol a kilátás, amelyben részünk lehet a csúcson. Az Egyesköről, ha nem a Nagy-hagymás fele vesszük az irányt, akkor az Öcsém-tetőre érhetünk fel (1706 m). Ez az út valamivel könnyebb, ám főleg télen ide is szükséges a megfelelő felszerelés, ruházat. A kilátás az Öcsém-tetőről is lenyűgöző. Szép időben a Csukás, a Bucsecs, a Királykő, a Jezer, a Kelemen-havasok, a Csalhó mind tisztán látszanak a távolban, az előtérben pedig „karnyújtásnyira” vannak a Hargita, a Csomád, a Görgényi-havasok, a Csíki-havasok fenyvesei, hóval borított legelői.

Elő hát a hátzásakot, a bakancsot – és irány az Egyeskö!

SÍK SÁNDOR Az Egyeskö

A Hagymás üzen az Öcsémnek,
Az Öcsém felel a Hagymásnak.
Mit üzenhetnek egymásnak?

Közepettük a négyágú
Kókoronával ékes fő:
Egyedül áll az Egyeskö.

A Hagymást utak ölelik,
Az Öcsémhez ösvényke fut.
Az Egyesköre nincsen út.

A Hagymás Gyergyóra könyököl,
Az Öcsém Csíksországba néz,
Az Egyeskö csak az égbe föl.

A Hagymás szénáért könyörög,
Az Öcsém emberekér',
Az Egyeskö semmit se kér.

A Hagymás mondja, légy velem,
Az Öcsém bíztat: Kegyelem,
Az Egyeskö semmit se mond:
feje körül az Úr lelke borong.

Tiszai veszedelem

Hajnali három tájt járt az idő, amikor cikázó villámok szelték át az eget. Az ablakom üvegtábláján kövér esőcseppek gördültek le. Odakint szakadt a zápor, mintha csak dézsából öntenék!

Megfordultam az ágyamon, a dunyhát a fülemre húztam. Takaros kis faliorám komótosan ketyegett, ezzel is jelezve az idő múlását. Valamelyik felmenőm hagyta rám már régebben, így családi ereklyeként kezeltem a kis masinát. Oh, be sokszor elromlott ez a ketyere, s mennyi éjszakán át fáradoztam a helyrehozatalán. Viszont most is itt van, és nem feledtetni el velem a régi idők homályos emlékeit...

A vihar nem látszott csillapodni, sőt, a falucska közepén álló diófát csaknem tövestül kiszakajtottta az orkán erejű szél.

Telt-múlt az idő. A vihar zúgott, verdeste az eresz oldalát. Mindössze a templom harangja zengett kitartóan, figyelmeztetve a falu lakóinak legjavát a közelgő veszedelemre.

Kidörzsöltem szememből az álmot, s felültem az ágyamon. Nehézkesen feltápáskodtam, a sötétben odabotorkáltam az ablakhoz.

Kikémleltem, ám a zuhatagon keresztül aligha lehetett látni valamit.

– A csudába is! – mormogtam.

Kelletlenül a vállamra dobtam régi, szakadt ködmönömet, és az ajtóhoz léptem. Résnyire kinyitottam. Csak a nagy szürke semmiségbe bámultam. A harangszó most már halkulni kezdett.

Hamarosan távoli kiáltásokra lettem figyelmes. Mint ha kezdett volna felszakadozni a ködfátyol, a látóhatár tisztulni kezdett. A homályból lassanként kiemelkedtek a házak alakjai és a templom tornya. A lakóházak között vadul, veszettül tört előre az iszapos áradat; mindent elnyelt, ami az útjába került.

Kiöntött a Tisza! S még most is ömlött az eső. Mivel messzebb laktam a falutól, engem nem érintett közvetlenül a katasztrófa.

A falu egyszerre felkavart és nyugtalan lett. Mindenki próbálta menteni értékeit, jószágait. Láttam, amint több férfi is szabadjára engedi lovait és barmait, azok pedig vágattak, mint a sebes szélvész, hogy menedéket keressenek.

Gyorsan bereteszeltem magam mögött az ajtót, s rohantam a leszakadt partszakasz felé. Amikor ott áll-

Csillag István rajza

tam a leomlott földréteg felett, világossá vált minden. A szúrágta gerendákból összetákolt gát átszakadt, s mint a papírhajót, sodorta az ár. Most pedig már két oldalról zúdult a falura.

Tehetetlenség éreztem magamat, és mire visszaértem az omladékhoz, már többen is ott toporogtak a lakosok közül.

Magam mellé intettem pár embert, megindultunk az előntött falucska irányába. A helyi kovácsmester házat még nem érte el az áradat.

Sebesen előhozakodtunk a csónakokkal, s a vízre bocsátottuk.

Ahogy eveztünk a félhomályban, hullákat láttunk tovaúszni a vízen. A házak oldala beomolva, szakadt ablaktáblák, úszó üvegcserépek, romok minden oldalról.

Órákon át tartott a vészes keresés. Hála Istennek, találtunk túlélőket, behúztuk őket a csónakba.

Lassan visszahúzódott a folyó a medrébe, a Tisza ugyanolyan békés volt, mint régen. Hosszú hónapokon át tartó munkánknak köszönhetően a falut sikerült újjáépíteni. A sebek azóta begyógyultak, de a vidék emlékezetében ez az árvíz örökre megmaradt.

Dani Borbála (7. osztály, Eger)

Művészet a sötétben

(Részlet Budai Kinga és Ugron Nóra azonos című dolgozatából.)

A felsőháromszéki Ojtoz falu egyik eldugott, kis házában él egy idős testvérpár, Jánó Gyula (1938) és Jánó Elemér (1936). Apjuk vérbajos volt, valószínűleg ezért születtek mindketten fogyatékkal, ami részben a mozgásukat korlátozza, illetve nagy mértékben a beszédüket. Jól hallanak, de szinte érthetetlen a beszédük, a hangformálásuk. Ez a szerény körülmények közt élő, fogyatékkal küzdő testvérpár azonban képes látni a fényt. Alkotnak, méghozzá nem mindennapi módon. Gyula főleg fest, Elemér pedig farag.

„A művészet az egyik bibliai példázat szerint Isten tanácsára keletkezett, a veszélyek legyőzése, illetve a lelki egyensúly megőrzése céljából. Az emberi nyugtalanság csillapítását szolgáló lelki szükséglet.” (Gazda Klára néprajzkutató)

Amikor egy embernek leépül valamely érzékszerve, vagy éppen nem alakul ki örökletes rendellenesség miatt vagy más okból, akkor az illető szerv funkcióit a többi szerv megpróbálja helyettesíteni, pótolni. Vak embernek például sokkal élesebb a hallása, finomabb a tapintása. A Jánó-fivérek esetében a beszédképesség hiánya az alkotóenergia felerősítéséhez vezetett. Láthatunk egyrészt szakrális témákat megjelenítő alkotásokat tőlük, másrészt a család és a mindennapi élethez kötődő eseményeket feldolgozókat.

Jánó Gyulának látomása volt. Ezt a látomást gondosan kidolgozott részletességgel meg is jelenítette domborművek formájában. Elmagyarázta a részleteket: a táj nagy részét elfedő hatalmas Isten-arc koronával, egy tündér egy ösvényen és egy angyal, amint dél felé repül. Ezt a víziót megörökítette több példányban és változatban is. Ez a folyamatos, kényesze-

res ismétlése a látványnak mutatja: mennyire erős a készítés, hogy kifejezze azt, amit szavakkal nem tud elmondani.

A '60-'80-as években Jánóék feszületeket, corpusokat kezdtek ábrázolni. Ezeket nagyrészt ólomból öntötték, többet ki is festettek, a kereszteteket olykor népi jellegű növénymotívumokkal díszítették. Alkotásaik tükrözik egyrészt a templomi Krisztus képét, másrészt a székely falvakban oly sok helyen látott motívumokat. A kommunizmus idején a Jánó-testvérek Felsőháromszék falvait bejárták, árulták feszületeiket. Az általuk alkotott corpusok igencsak arányosak, mintegy ráéreznek az anatómia néhány szabályára.

A templomokat Jánó Elemér készítette, az épületek az utolsó kis részletig ki vannak dolgozva. Ő is hangoztatja: „a lelkemben van, a szívemből csináltam.” Érzékelésükre jellemző, hogy részleteiben jól látják a világot, és ezeket a részleteket úgy öntik formába, hogy kerek egészként szépnek és harmonikusnak tessék.

A szobájuk falán található egy 1 négyzetméternél nagyobb felületű olajfestmény, Gyula műve. Sajátos ábrázolásmódot használ, sehol sem satíroz vagy szokványos módon árnyékol, hanem vonalokból és csíkokból rakja össze a tárgyak formáját, ad mélységet és perspektívát a képnek. Szabad módon játszik a tér adta lehetőségekkel, paradox módon egyszerre ferdtíve és tágítva azt. Ugyanakkor a szereplők teljesen arányosak. A család, a terített asztal a szeretet és biztonság motívuma. Alkotásaik tulajdonképpen lelki, kognitív szükségleteik kivetítődései.

Gyula és Elemér amennyire fogyatékos fizikai értelemben véve, legalább annyira több kreativitásban és alkotói képességben. Munkáikban a tökéletesre törekcszenek. A tanulásra rendkívül fogékonyak, mutatja ezt az is, hogy minden egyes apró részletet ellestek a környezetükből, és képesek voltak autodidakta módon ilyet alkotni.

Vetró András kézdivásárhelyi szobrászművész szerint Jánóék igazi őstehetségek. Neki Tollas Tibor börtönköltő **A törpe hegedűs** című versét juttatják eszébe. A versben egy félig-meddig nyomorék ember összetákol egy hegedűt, amely őt életben tartja. Az embertípus, amelyet a költemény ábrázol, nagyon hasonlít a két testvérhez. Őket egy megszállott hajtóerő élteti. Ez tartja életben, úgy, mint a törpe hegedűst...

I. Karinthy Frigyes nyomában

Találd ki a csattanóját!

1. Karinthy egyik játéka volt a „főhercegi vizsga”, amelynek lényege: a tanárnak olyan kérdéseket kell feltennie, hogy rájuk válaszolva az agyalágyult főherceg is sikeresen vizsgázhasson. Ezt a játékot irtuk át olyanra, hogy a csattanónak számító szót, feleletet kelljen kitalálni.

Tanár (félénken): Most talán térjünk át a világirodalomra. Kegyeskedjék megmondani, hogy ki a címszereplője Shakespeare *Hamlet* című drámájának?

Főherceg (kegyetlenül):

Tanár: Kitűnő! Köztudomású, hogy Hamletet a „Lenni vagy nem lenni” megszemélyesítőjének tekinthetjük. Ugyanezen mondásnak azonban a Hamleten

kívül van még egy konkrét tárgyban való megnyilvánulása is, és ez a tárgy: a szappanbuborék, mely van is, nincs is. A szappant főleg disznózsírból állítjuk elő, a leghíresebb disznótenyésztő telep, mint tudjuk, Kőbányán van...

2. Karinthy Frigyes egyik titkárától idézünk a továbbiakban. A nyelvi jellegű csattanót kéne kitalálni.

„Elnöke is volt egy Sakk Körnek és büszkébb volt az ott elért eredményeire, mint irodalmi sikereire. Egy házibajnokság alkalmával mint ellenfelek kerültünk egymással szembe. Leülünk a sakktabla elé és megkérdem a tornavezetőt, hogy feketével vagy fehérrel játszom-e? Mire Karinthy vészjóslóan megszólal:”

II. Nyelvhelyesség és játék

1. Ūri írasmód?!

Vannak, akik úgy íratják be a keresztlevélbe gyermekeik keresztnevét, hogy már a név jelezze a viselőjének szánt nemességet, ūri mivoltot.

Tévesen gondolják, hogy ez lehetséges. Amit tesznek: öncsalás és helyesírási vétség – olyankor például, amikor az *Edit* meg a *Judit* nevet *th*-val, a *Ferencet* *cz*-vel, a *Katit* *y*-nal jegyeztetik be. És többször sikerrel járnak, mert a gyakran magyarul nem tudó vagy a helyes névadás szabályait nem ismerő, nem alkalmazó hivatalnok hallgat rájuk. Sajnos. Tudniillik a régi, hagyományos írásmód csak a családnevek esetében érvényesülhet a magyarban. Családnévként tehát írható például a *Ferencz* *cz*-vel, ha az így nevezett ragaszkodik neve régies, öröklött írásmódjához. Ez viszont nem áll a keresztnevekre, ott az ilyen *th*-s, *cz*-s stb. írásmód helyesírási hibának minősül.

Következésképpen: akit hibásan anyakönyveztek, írja csak nyugodtan helyesbítve keresztnevét, így egyúttal annak is tanújelét adhatja, hogy igényességre, pontosságra, igazságra törekszik. Emellett nem akarja elferdíteni a valóságot, amely máskülönben a *cz*, *tz*, *y*, *th* és hasonló betűpárok, betűk használatát illetően az, hogy ezek egyszerűen helyesírásunk

történetének azon időszakaira utalnak, amelyekben ezekkel a betűcsoportokkal jelölték a ma egyszerűen *c*-vel, *i*-vel, *t*-vel jelölt hangokat.

Nem vall és nem vallott tehát nemesi kiváltságra, előkelőségre a régies írásmód. Családnevek esetében legfeljebb arra: egyesek (nem csupán nemes, kutyabőrös emberek) őseik tiszteletét azzal ugyancsak jelezték, hogy azok vezetéknévét változatlan alakban viselték. Mások esetleg épp fordítva, a múlttal dacoló, a korrallal, a haladással lépést tartó szándékukat a régies írásmód elhagyásával is kifejezték. Keresztnevek esetében, mint mondtuk, a régies írásmód majmolása többnyire előkelősöké, feltűnési viselkedés, esetleg egyszerűen tudatlanságból származó tévedés jele.

2. Kakukktojás

Idegen szavak és ezek kerülésére ajánlott magyar megfelelőik következnek alább – de nem minden esetben. Melyik a két kakukktojás-szópár?

- a. projekt = hosszútávú tervezet
- b. kabana = menedékház
- c. permis(z) = engedély, jogosítvány
- d. kontraszt = éles ellentét, szembetűnő különbség
- e. avizál = jóváhagy
- f. apartament = lakrész, lakás
- g. amnesztia = közkegyelem
- h. akut = éles
- i. deklaráció = nyilatkozat
- j. konveniál = megfelel, tetszik, kedvére van

Plusz egy szerkesztő

Helyezzétek az az alábbi szavakat a mellékelt hálóban, egyet segítségül előre beírtunk. Helyes megfejtés esetén a közepén besötétített vízszintes sorban egy név alakul ki, lapszerkesztő, meseíró neve.

2 betűsek: ÁG, CY, ÉL, ÉT, GR, LI, RE, ZI

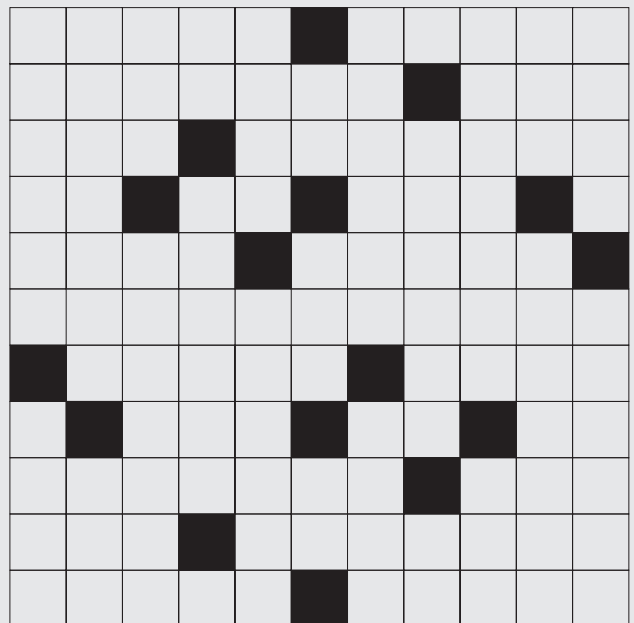
3 betűsek: ADÓ, AGA, ARA, CÁR, FED, FON, IDU, NEY, ZÁR, ZEN

4 betűsek: AGÁT, AVAS, CSAK, ITAL, LOGÓ, NATUR, ORAN, SILAY

5 betűsek: CASC, CSALI, KININ, SUSOG

6 betűsek: CSARAB, CSOPAK, DANZIG, ÉTELES, KORDON, MÉTELY

7 betűsek: ATOMÓRA, ÁNIZSOS, IGAZOLÓ, REGGELI, SEGÍTÉS, SEREGES, SZORULÓ, VISSZÁS

Szelvény

Cimbora Kaláka Pályázat • 2012 január

1. FORDULÓ

Név: _____

Iskola, osztály: _____

E-mail cím: _____

Otthoni postacím: _____

Telefonszám: _____

Barangoló pályázati kérdések

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

Szócsavargó

I. 1. _____ 2. _____

II. 2. _____

Beküldési határidő: 2012. február 10.

A képen látható amerikai író	E	Román János	Parányi részecske	Kerti díszvirág		Névelő	Sötétítő eszköz	Ragadozó madár	Görög betű	Spanyol autójel	Jelentése: föld, földdel kapcsolatos	Jégkorong	
Ijed					Az író műve								A
Dalos					Sajtszelet!	Szlovén sportjel					Szélhárfa		
Amerikai bombázó repülő volt						István apja					Szódavíz		
Egyes!		Magunk			Örömét leli benne				Későre			Szintén	
A múlt idő jele		Gépkocsi papírja	Tokaji bor		Köszönés				Hibás jegyzés			Ébred	
Vízi állat			Kályha sütője					Népies lyuk				Háztég!	Konyhai edény
Elemen-táris				Hazafele!			Az utca irányába						
Jókai személynéve				Méter			...-borsa, lényege						
Izomkötő			Zorzo		Egymás után mondás							Rag, -be párja	
Norvég autójel		Útgörbület	Kéményt pucoló	Kozák vezető	Angol játék							Gyógyszer lenyel	
Wass Albert rangja		Zenei stílus		Ízes						Karó		Négykézláb menő	
A gőzgép feltalálója									Gyerek altató				Egyen!
Kicsi									Földet forgat				Hordó mérték
Ipszilon		Középen mosó!							Illat				
									Rövid zsinóros férfikabát				
									Széna-padlás				

Romok, templomok, paloták

A libanoni Baalbek – az egykori római Heliopolis (a Nap városa) – napkeltekor felragyogó fellegvéra Bacchus, Vénusz és Jupiter templomainak oszlopaival (Csontváry Kosztka Tivadar: Baalbek, 1906, részlet)

A velencei Dózse-palota, az egykori olasz városállamok lezszebb reneszánsz székháza és közelében a Campanille, a Szent Márk bazilika harangtornya (Pierre-Auguste Renoir: A velencei Dózse-palota, 1881)

Vincent van Gogh festményén szinte megelevenedik a francia kisváros görbült vonalakkal, élénk színekkel megrajzolt gótikus temploma (Az auvers-i templom, 1890)

Az impresszionista festészet atyjaként számon tartott Claude Monet több mint 30 festményen örökítette meg Rouen gótikus székesegyházát (A roueni katedrális nyugati homlokzata naplementekor, 1892-94)

A franciaországi Rouen 19. századi vásártere, a háttérben a gótikus katedrálissal (Camille Pissarro: Rouen régi vásártere, 1898)

Kőcsipke-tornyaival, rózsablakával, díszes bejáratával a francia gótika egyik leggyönyörűbb alkotása a 13.-14. században épült reimsi katedrális (Domenico Quaglio: A reimsi székesegyház, 1833)

Cimbi barátunk
igazán kitartó...

... mi sem bizonyítja jobban,
mint az, hogy naplójának már 50. részét
olvashatjátok a **Cimbora** hasábjain.

Csak így tovább, **Cimbi**, várjuk
a következő ötven részt!

www.cimbora.net